

Values Education with Educational in Social Studies Courses: An Action Research

Mesut Biter¹, Hüseyin Çalışkan²

¹Sakarya University, Institute of Educational Sciences, Sakarya, Turkey

²Faculty of Education, Sakarya University, Sakarya, Turkey

ABSTRACT

The aim of this study was to design educational activities to teach the values of respect, responsibility and freedom values of the 7th grade social studies course under the heading Individual and Society through educational games and to implement these activities and to reveal the efficiency of these educational game activities in teaching-learning processes in terms of gaining value. Action research, one of the qualitative research designs, was used in the study. The study group consisted of 9 male, 17 female, 26 students studying in 7th grade in Şirnak, a social studies teacher and a researcher teacher. In order to evaluate the implementation process, pre-test and post-test questionnaires, observations in the learning process, and interviews with the participants were used. Qualitative data were analyzed using content analysis and descriptive analysis techniques. On the quantitative data collected through pre-test and post-test questionnaires, Wilcoxon-signed sequences were tested. At the end of the research, it was observed that the teaching intensified with educational games and supported with the product file had a positive effect on the learning and teaching process. It can be said that the social studies courses carried out within this framework contributed to issues such as respect for differences, development of values of freedom and responsibility, prolonging the duration of recalling information, and creating positive attitudes towards the course.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: 18.04.2019

Received in revised form: 21.04.2019

Accepted: 24.01.2019

Available online: 07.05.2019

Article Type: *Standard paper*

Keywords: values education, educational games, responsibility, freedom, respect for differences.

© 2019 JIETP All rights reserved

Extended Summary

1. Introduction

In the studies carried out, it has been proven that educational games increase students' motivation and interest in the course, and enable them to learn by experience (Bozkurt, 2017; Butler, 2013 and Yılmaz, 2014). Educational games prepare the ground for more permanent learning and delay forgetting since they activate more than one sensory organ. During the games, students take the games seriously because they take responsibility which makes them more effective in the learning process. Given all these factors, it is thought that lessons taught with educational games will facilitate the gaining of abstract values.

When the literature is examined, it is observed that there are a number of studies conducted on the effectiveness of the methods in values education. However, there are almost no studies on the use of games in values education. With reference to the literature, while Bozkurt (2017) used children's plays,

¹ Corresponding author's address: Sakarya University, Institute of Educational Sciences, Sakarya, Turkey
e-mail: mesutbiter@hotmail.com

and Demir and Özdemir (2013) used shadow games as a method for gaining values, it is seen that these scholars never utilized educational games in values education. It is possible to argue that this study will contribute to bridge this gap in the field of social studies education.

Bozkurt (2007:8) states that children play a lot in their daily lives, values can be taught through children's games played in the lessons of games and physical activities and teachers will be able to teach values through games. Bozkurt emphasizes that he teaches games in a way to involve values and in this way, students can learn values while playing games and spending enjoyable time. One of the purposes of this study is to develop values in an entertaining way through educational games.

The aim of this study is to design and implement educational activities through educational games to teach the values with respect to differences, responsibility and freedom that are involved in the 7th grade social studies course curriculum under the learning area of "Individual and Society" and to reveal the efficiency of these educational game activities in the teaching-learning processes in terms of gaining values.

2. Method

This study is designed as an action research which uses both quantitative and qualitative data to develop values of respect to differences, responsibility and freedom which are within the scope of the "Individual and Society" learning area at the 7th grade social studies curriculum, by means of educational games. In this study, the participants were determined by using the analogous sampling technique which is among purposeful sampling methods. Within the scope of the study, approximately 9 class-hours of working activity was carried out with a group of 26 7th grade students in Şırnak in 2018-2019 academic year in order to provide improvement regarding respect to differences, responsibility and freedom values through educational games. The author designed and analyzed activities and surveys to understand the contribution of the activity on students, personally participated in the implementation process and made observations of and interviews with the participants. Pre-test and post-test questionnaires, observations in the learning process, and interviews with the participants were used to evaluate the implementation process. Qualitative data were analyzed using content analysis and descriptive analysis techniques; Wilcoxon signed-rank test was applied on the quantitative data collected through pre-test and post-test questionnaires and the resulting descriptive statistics were analyzed and evaluated with a graded scoring key. The basic criterion in the evaluations is the students' expression of the targeted values in their daily lives and to develop the discourse expressions towards the sub-dimensions of the targeted values in terms of quantity and variety.

3. Conclusion

- It has been concluded that there have been improvement in terms of variety and quality in the examples regarding the sub-dimensions of respect to differences, freedom and responsibility values through educational games carried out throughout the activity process.
- While 4 (15.38%) students stated that they applied the respect to differences value in their daily lives prior to the activity period, this number increased to 19 (73%) at the end of the activity.
- While 6 (23%) students stated that they applied the value of freedom in their daily life prior to the activity period, this number increased to 21 (% 80,77) at the end of the activity.
- While 15 (57,69%) students stated that they applied the responsibility value in their daily lives prior to the activity period, this number increased to 26 (100%) at the end of the activity.
- While the class average for the respect to differences value was 3.42 prior to the activity, it increased to 4.62 after the activity. It is seen that the class average for the respect to differences value has increased by 1.20 points with the study.
- While the class average for the freedom value was 3.54 prior to the activity, it increased to 4.77 after the activity. It is seen that the class average for the freedom value has increased by 1.23 points with the study.

- It is seen that the class average for the freedom value has increased by 1.23 points with the study. It is seen that the class average for the responsibility value has increased by 0.58 points with the study.
- The results of the Wilcoxon signed-rank test showed that 20 students demonstrated positive developments in the respect to differences value, 18 students in the freedom value and 11 students in the responsibility value.

In conclusion, it has been observed that the teaching method which is intensified with educational games has a positive contribution to the development of the respect to differences, freedom and responsibility values among the students and that they applied these values in their daily lives.

Sosyal Bilgiler Derslerinde Eğitsel Oyunlarla Değerler Eğitimi: Bir Eylem Araştırması[†]

Mesut Biter¹, Hüseyin Çalışkan²

¹Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya, Türkiye

²Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sakarya, Türkiye

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, ortaokul 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi "Birey ve Toplum" öğrenme alanında yer alan farklılıklara saygı, sorumluluk ve özgürlük değerlerinin eğitsel oyunlar aracılığı ile kazandırılmasına yönelik eğitim etkinlikleri tasarlayarak bu etkinlikleri uygulamak ve hazırlanan eğitsel oyun etkinliklerinin değer kazandırma açısından öğretme-öğrenme süreçlerindeki verimliliğini ortaya çıkarmaktır. Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden eylem araştırması kullanılmıştır. Çalışma grubunu Şirnak'ta 7. sınıfta öğrenim gören 26 öğrenci, Sosyal Bilgiler öğretmeni ve araştırmacı öğretmen oluşturmaktadır. Uygulama sürecini değerlendirmek için ön test - son test anketlerinden, öğrenme sürecinde yapılan gözlemlerden ve katılımcılarla yapılan görüşmelerden yararlanılmıştır. Elde edilen nitel veriler içerik analizi ve betimsel analizi teknikleriyle çözümlenmiş; ön test-son test anketleriyle toplanan nicel veriler üzerinde Wilcoxon işaretli sıralar testi yapılmış, ortaya çıkan betimsel istatistikler çözümlenmiş ve dereceli puanlama anahtarıyla değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonunda, eğitsel oyunlarla yoğunlaştırılmış ve ürün dosyasıyla desteklenmiş öğretimin öğrenme ve öğretme sürecine olumlu etkileri olduğu görülmüştür. Bu çerçevede yürütülen Sosyal Bilgiler derslerinin; farklılıklara saygı, özgürlük ve sorumluluk değerlerini geliştirmesi, bilginin hatırda kalma süresini uzatması, derse karşı olumlu tutumların oluşturması gibi konularda katkı sağladığı söylenebilir.

MAKALE BİLGİ

Makale Tarihi:

Alındı: 18.04.2019

Düzeltilmiş hali alındı: 21.04.2019

Kabul edildi: 24.04.2019

Çevrimiçi yayımlandı: 07.05.2019

Makale Türü: Standart Makale

Anahtar Kelimeler: değerler eğitimi, eğitsel oyunlar, sorumluluk, özgürlük, farklılıklara saygı

© 2019 JIETP Tüm hakları saklıdır

1. Giriş

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte bilgi alışverişi daha kolay ve daha hızlı hale gelmiştir. Geçmişte bilgi birikimi, değer aktarımı, model alınan kişi veya kişiler daha yerelken, bu evreyle birlikte bu ölçütler sınırsız bir boyuta ulaşmıştır. Bunlarla beraber kültürler arası etkileşim hız kazanmıştır. Bu etkileşimlerin dönütleri bazen olumlu iken bazen de olumsuz olmaktadır. Bu olumsuzluklardan bazıları; kültürel yozlaşma, toplumsal huzursuzluk ve değerlere olan hassasiyetlerin azalmasıdır. Toplamların özümsemiği değerlerin kaybedilmesi ve bu değerlere karşı olan hassasiyetin azalması toplamları çöküşe götürebilmektedir. İnsanların davranışlarının şekillenmesinde, kültürlerini gelecek kuşaklara aktarmasında, toplumsal huzurun sağlanmasında, ahlaklı ve karakterli bir neslin yetiştirilmesinde değerlerin önemli bir etkisi vardır. Bu bağlamda toplumsal çöküşün engellenmesinde ve kültürel yozlaşmanın önüne geçilmesinde değerler eğitimine olan gereksinim daha da önemli hale gelmiştir.

Meer (1999: 65) çalışmasında düşüncelerin çok kısa sürede yayıldığı günümüz dünyasında eğitim, teknoloji gibi alanlarda çok ciddi katkılar sağlanmasına rağmen bazı etik ve ahlaki değerlerinde olumsuz etkilendiği görülmüştür. Bunlarla beraber eşitsizlikler ortaya çıkmıştır. Bu eşitsizlikle beraber

[†] Bu araştırma, Doç. Dr. Hüseyin Çalışkan danışmanlığında Mesut Biter tarafından hazırlanan "Sosyal Bilgiler Derslerinde Eğitsel Oyunlarla Değerler Eğitimi: Bir Eylem Araştırması" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasının bir kısmıdır.

Sorumlu yazar adres: Sakarya University, Institute of Educational Sciences, Sakarya, Turkey
e-posta: mesutbiter@hotmail.com

şiddet, toplumsal sorunlar ve değerlere saygısızlık git gide artmaktadır. Etkili bir değerler eğitimi tasarımıyla bu sorunlar asgari seviyeye indirilebilir.

Aile, okul, çevre, medya, toplum tarafından değer gören şahsiyetler toplumların kontrol mekanizmalarıdır. Bu kontrol mekanizmalarının değerler eğitiminde ve aktarımında önemli misyonlara sahip olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Değer kazanımı aileden başlar, okulla birlikte formal bir boyuta geçer, diğer unsurlardan (medya, çevre vs.) da etkilenir. Değerler eğitimi konusunda ailelere, öğretmenlere, okullara, medya sahiplerine, ünlülere ve devleti yönetenlere önemli görevler düşmektedir. Değişen aile tipi, kontrol edilemeyen teknolojiyle zihinleri kirleten medya, toplumun belli bir kısmı tarafından değer gören kötü örneklerin çoğalmasa gibi faktörlerden dolayı değer eğitiminde okullara ve öğretmenlere duyulan ihtiyacı daha da arttırmaktadır. Değerlerin geliştirilmesinde okul ortamı etkin bir rol üstlenir (Yılmaz,2014:11). Çelik (2016:3) değerler eğitimini şöyle tanımlamaktadır: *“Okul ve sınıf ortamları, ömür boyu sürececek iyi bir değer eğitimi alışkanlığı kazanma adına bireylere sürekli bir öğrenme ve uygulama fırsatı sunabilmektedir. Okullarda yapılan değer eğitimi, ailede kazanılan değerlerin pekiştirildiği, bu değerlerin toplumsal olarak kabul edilen değerlerle harmanlandığı ve toplumsal değerlerle birlikte evrensel değerlerin de kazanıldığı bir eğitim sürecidir.”*

Değerler, toplumsal yaşamın her aktivitesinin (alışverişte, okulda, ev yaşantısında, bayramlarda vs.) içerisinde dir. Sosyal aktivitelerde etki oranı bu kadar yüksek olan değerlerin sadece doğaçlama yollarla kazandırılması yetersiz kalır. Yaşamın her alanında boy gösteren değerlerin eğitim aracılığıyla kazandırılması elzemdir. Bu da daha etkili bir değerler eğitimi ihtiyacını doğurur (Yalar,2010: 47).

Yapılandırmaçı eğitim anlayışı, öğrencilerin sadece bilişsel düzeyde değil, duyuşsal ve devinişsel düzeyde de gelişimlerine önem vermektedir. Duyuşsal hedeflerden biri de değerler eğitimidir. Değerler eğitimi, bireylerin davranış şekillerini bilinçli bir şekilde planlamayı amaç edinmiştir. *“Değerler eğitimi, değerler ve değerleri geliştirme veya gerçekteştirme süreci konusunda öğretim için açık bir girişimdir.”* (Özen, Güleriyüz ve Bulut-Özen, 2012: 3).

Bu gereksinimlerle beraber son zamanlarda eğitim bilimlerinin konu alanlarında fazlaca yer edinen değerler, öğretim programlarında kendine yer bulmuştur. İlk olarak 2005 Sosyal Bilgiler öğretim programlarında şimdi ise 2017’de yenilenen Sosyal Bilgiler programlarında adalet, yardımseverlik, aile birliğine önem verme, vatanseverlik, bağımsızlık, tasarruf, barış, sevgi, bilimsellik, saygı, çalışkanlık, özgürlük, dayanışma, eşitlik, duyarlılık, estetik, dürüstlük gibi değerlerin öğrencilere kazandırılmasına ayrı bir ehemmiyet verilmiştir. Araştırmada da farklılıklara saygı, sorumluluk ve özgürlük değerlerini geliştirmeyi hedeflemiştir. 2005 ilköğretim programıyla eğitim sistemimize giren yapılandırmaçı eğitim anlayışı, 2017 ilköğretim programıyla kapsam alanını daha da genişletmiş ve öğretimlerde uygulama düzeyi artmıştır. Yapılandırmaçı eğitim anlayışı prensiplerinden biri olan öğrenci merkezli öğretimlerin uygulamaları için araştırmacılar sürekli olarak arayışlar içindedirler. Bu çalışma yapılandırmaçı eğitime uygun uygulamalardan biri olan eğitsel oyunların öğrenme sürecindeki etkiliğini test etme ve öğrencilerin eğlenerek/yaşayarak öğrenme gerçekteştirmede uygun ortamlar sunacağı düşünöldüğünden eğitim disiplinleri için önem arz etmektedir (MEB, 2017).

Değerler eğitimi sistemli bir program içerisinde yapılması gerekir. Değerler eğitiminin başarıya ulaşabilmesi için teorikte kalmaması gerekir. Değerler eğitiminin pratiğe dökölmesi öğrenme sürecinde kullanılacak yöntem ve tekniğe bağlıdır. Belirlenen yöntem ve tekniklerde, öğrencilerin yaş seviyesi, hazırbulunuşluk düzeyleri, ilgi ve yeteneklerine uygun olması göz ardı edilmemelidir (Arslan Parlak, 2011: 62).

Öęrencilerin severek katılacağı yöntem ve tekniklerin sečilmesi öğrencilerde ilgi ve merakı artırır. Ayrıyeten değerler anlamında farkındalık oluşturur. Yöntem veya tekniklerde doğrudan veya dolaylı olarak değer kazanımı gerçekteştirilebilir. Deęerler öğrencilere kazandırılırken eğitsel oyun, yaratıcı drama, örnek olay gibi yöntemlerden faydalanılabilir (Yalar,2010: 17).

Değerler eğitiminde öğrencileri öğrenme sürecinin merkezine alan yöntem ve teknikler tercih edilmeli ve sıklıkla kullanılmalıdır. Bu yöntemlerden bazıları; aktif öğrenme yöntemleri, yaratıcı drama, proje tabanlı araştırmalar, örnek olay incelemesi, öğrenci ödevleri, grupla öğrenme, eğitsel oyunlardır (Yılmaz, 2014: 20).

Değerler eğitimi ve değerlerle ilgili yapılan araştırmalar gözden geçirildiğinde genellikle çalışmaların yapılandırıcı eğitim anlayışını destekleyen yöntem ve tekniklerle değer eğitimi gerçekleştirme (Bozkurt, 2017; Boztaş, 2013; Çalışkan ve Yıldırım, 2018; Çelik, 2016; Demir ve Özdemir, 2013; Erdem Zengin, 2014; Gündüz, 2014; Öztürk, 2018; Kapkın, 2018; Yazar Kaptan, 2015), eğitim paydaşlarının (öğrenci, öğretmen, öğretmen adayı, aile vs.) değer algılarını ortaya çıkarma (Kınacı, 2018; Sezer, 2008; Thornberg, 2008) ve edebi metinlerin kullanımının değerler eğitimine etkileri (Karatay, 2007; Kasapoğlu, 2013; Şen, 2007; Yılmaz, 2017) gibi konuları işlendiği görülmektedir. Ayrıca pek çok araştırmada Rokeach veya Schwartz tarafından geliştirilen ölçekler kullanılarak değer sınıflandırmaları tespit edilmeye çalışılmıştır (Çelik, 2016: 12). İlgili alanyazın taraması sonucunda öğretim yöntem ve tekniklerinin değer kazanımı üzerindeki etkisini araştırmaya yönelik çalışmalarının çok az olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu çalışmada öğretim yöntemlerinden birisi olan eğitsel oyunların değerler eğitimine olan etkisini araştırmaya çalışılmıştır. *“Eğitimcilerin değerler eğitimini nasıl yapacakları, eğitim sürecinin etkililiği için hangi yöntem ve tekniklerden yararlanacakları araştırılması gereken önemli bir konudur”* (Çelik, 2017: 16). Alanyazını irdelendiğinde, değerler eğitiminde yöntemlerin etkililiğine yönelik bir sürü çalışmanın olduğu görülmektedir. Fakat oyunların değerler eğitiminde kullanılmasına yönelik çalışmaların yok denecek kadar az olduğu tespit edilmiştir. Alanyazından hareketle; Bozkurt (2017) çocuk oyunlarını, Demir ve Özdemir (2013) gölge oyunlarını değerlerin kazandırılmasında yöntem olarak kullanmış olduğu görülmekle beraber araştırmacıların eğitsel oyunları değerler eğitiminde hiç kullanmadığı görülmektedir. Bu çalışmanın, Sosyal Bilgiler eğitim alanında görülen bu eksikliğin giderilmesi noktasında katkı sağlayacağı söylenebilir.

7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Birey ve Toplum” öğrenme alanında kazandırılması hedeflenen farklılıklara saygı, özgürlük ve sorumluluk değerleri soyut anlamlar taşıdığı için yedinci sınıfta öğrenim gören öğrencilerin bu kavramları tam anlamıyla öğrenmesi de zordur. Bu yaştaki öğrenciler soyut düşünmeye geçiş döneminde olduklarından öğrenme süreci somuttan soyuta olacak şekilde tasarlanmalıdır. Bu noktada oyunların öğretime dâhil edilmesi soyut kavramların yaşantılarla daha kolay öğretilmesini sağlamaktadır. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler ders sürecinde bedensel, zihinsel ve duyuşsal olarak gelişmekte olan öğrenciler için etkili öğretim araçlarından biri olarak oyun düşünülebilir. Oyunlar, eğitim aracı olarak düşünüldüğünde eğitsel oyunlar kapsamına girer. Eğitsel oyunlar, öğrencilerin eğlenerek öğrenmesini sağlar. Yapılan çalışmalar, eğitsel oyunların öğrencilerin derse yönelik ilgilerini ve motivasyonlarını arttırdığını, somut yaşantı deneyimi sağlayarak kalıcı öğrenmeye katkı sağladığını göstermektedir (Bozkurt, 2017; Butler, 2013 ve Yılmaz, 2014). Eğitsel oyunlar birden fazla duyu organını harekete geçirdiğinden daha kalıcı öğrenmelere zemin hazırlamakta, unutmayı geciktirmekte ve sorumluluk bilincini geliştirmektedir.

Öğrencilerin, bireysel farklılıkları, yaşantıları dikkate alınarak sürekli etkileşimi sağlayan “aktif öğrenme yöntem ve teknikleri” kullanılmalı ve özellikle Sosyal Bilgiler dersinin etkili öğretimi için öğrencilerin derse aktif katılımı sağlanmalıdır (Aladağ, 2009: 472). *“Değerler eğitiminin günden güne önem kazanması ile birlikte bunun öğretimi ile ilgili de çeşitli metotlar denenmiştir. En etkili metotlar arasında ise oyun yer almaktadır. Çünkü oyun çocuğun dünyasıdır. Oyundan kopuk bir yaşam çocuk için düşünülemez. Bu durumdan dolayı öğretmenler ders planlarını yaparken oyunlarla ve değerler ile donatılmış bir planlama yapmalıdırlar.”* (Bozkurt, 2017:59).

Oyun çocuğun eğlenirken öğrenmesini sağlar. Oyunlar aracılığıyla çocukların derslerden zevk alması sağlanır. Bu sayede motivasyonları artar ve olumlu öğrenmenin gerçekleşmesinde yardımcı olur. Eğitsel oyunlar öğrenciyi harekete geçiren yaratıcı drama ve proje tabanlı araştırmalar gibi etkili bir yöntemdir. Oyunların ilgi çekici olması hedeflenen değerlerin kazandırılması ve geliştirilmesinde önemli bir rol oynar (Pehlivan, 1997: 24; Bozkurt,2017: 65).

Değerlerle eğitsel oyunları birleştirdiğimizde değerlerin öğretimi daha da kolaylaşacaktır. Soyut ifadelerin somutlaştırmasını sağlayarak okul öncesi ve ilköğretim öğrencilerinin zihinsel algılamalarında yardımcı olacaktır. Zihinsel olarak karmaşık gelmeyen öğretimler öğrencilerin ilgisini daha çok çeker (Bozkurt, 2017: 64).

Yukarıda da belirtildiği gibi etkin bir değerler eğitimi için yöntem ve teknik olarak eğitsel oyunlar tercih edilebilir. Teorik olarak belirtilen değerler, eğitsel oyunlarla pratikleşir ve daha etkin bir değer kazanımının gerçekteşmesi sağlanabilir.

Bozkurt (2007:8) çalışmasıyla çocukların günlük hayatında çok fazla oynadığını, oyun ve fiziki etkinlikler dersinde oynattığı çocuk oyunları ile değerlerin öğretimi gerçekteşirileceğini, öğretmenler oyunlarla değerleri öğretecek hale geleceğini belirtmiştir. Öğrencilere oyunlar anlatılırken değerleri içerecek şekilde anlattığını ve bu sayede öğrenciler oyun oynarken, eğlenirken değerleri de öğreneceğini düşünmektedir. Bu çalışmada da, eğitsel oyunlar aracılığıyla eğlenerek değer geliştirilmesi amaçlar arasındadır.

Araştırma, doğası gereği nitel araştırma desenlerinden eylem araştırması ile kurgulanmıştır. Bu doğrultuda araştırma öğretimin gerçekteştiği gerçekte alanda sürdürülmüş ve katılımcılar süreçte aktif bir biçimde rol almışlardır. Eğitsel oyunların değer kazandırmadaki katkısının araştırıldığı bu çalışmada sorunun çözümlüne yönelik somut etkinlik planlarının sunulması araştırmanın özğün yönünü ortaya koymaktadır.

Bu araştırmanın amacı, ortaokul 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi "Birey ve Toplum" öğrenme alanında yer alan farklılıklara saygı, sorumluluk ve özgürlük değerlerinin eğitsel oyunlar aracılığı ile kazandırılmasına yönelik eğitim etkinlikleri tasarlayarak bu etkinlikleri uygulamak ve hazırlanan eğitsel oyun etkinliklerinin değer kazandırma açısından öğretme-öğrenme sürecindeki verimliliğini ortaya çikarmaktır.

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma, eğitsel oyunlar tasarlayarak 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders programında yer alan "Birey ve Toplum" öğrenme alanı kapsamında farklılıklara saygı, sorumluluk ve özgürlük değerlerini geliştirmeye yönelik yapılan, hem nicel hem de nitel verilerden yararlanan bir eylem araştırması olarak desenlemiştir. Alanyazında eylem araştırmasını Taylor (2002: 7) "*öğretim ve öğrenim uygulamalarındaki değişikliklere yardımcı olan uygulamalı bir araştırma şekli, içindeki eylemin kalitesini iyileştirmek amacıyla sosyal bir durumun incelenmesi*" olarak tanımlamaktadır. Mills (2003) ise "*eylem araştırması, bir öğrenme/öğretim ortamındaki öğretmenler, yöneticiler, okul danışmanları ya da ilgili araştırmacılar tarafından öğrencilerin daha iyi nasıl öğrenebilecekleri ve öğretimin nasıl sağlanabileceği konusunda bilgi toplanan sistematik bir araştırma*" şeklinde tanımlamaktadır. Yıldırım ve şimşek (2013:334) eylem araştırmasını, "*uygulayıcının doğrudan kendisinin ya da bir araştırmacı ile birlikte gerçekteşirdiği ve uygulama sürecine ilişkin sorunların ortaya çikarılması ya da hali hazırda ortaya çikmış bir sorunu anlama ve çözmeye yönelik veri toplama ve analiz etmeyi içeren bir araştırma yaklaşımı*" şeklinde ifade etmektedir.

Eylem öncesi çalışma grubunu belirlemek için çeşitli etkinlikler (öğretmenle görüşmeler, araştırmacı gözlemleri, öğrencilere uygulatılan ön test anketi ve değer potası oyunu) gerçekteşirilmiştir. Gerçekteşirilen etkinliklerin sonucunda bir öğrenci grubu tespit edilmiştir. Bu sorunun çözümlü için araştırmacının eğitsel oyunlarla yoğunlaştırılmış bir öğretimin çözüme yönelik etkili bir öneri olabileceğini, okul ortamında önerisini bizzat uygulayarak sorunla ilgili iyileştirmeler yapmak istemesi gibi etkenlerden dolayı çalışmanın eylem araştırması deseniyle yürütülmesi gereklilik haline gelmiştir. Bu doğrultuda araştırmacı, okul ortamında eğitsel oyunlarla tasarlanmış bir öğretim süreci planlamayı ve bu süreci bizzat kendisi uygulamayı amaçlamıştır. Sınıfın doğal ortamını bozmadan öğretimin gerçekteşmesi, uygulama sürecinin bütüncül bir biçimde araştırmaya dâhil edilmesinin istenmesi gibi güçlü yönlerinden dolayı eylem araştırması deseni tercih edilmiştir.

Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini sağlayabilmek için şu çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

a. Çalışmanın inandırıcılığını sağlamak için:

- Çalışmada kullanılmak üzere araştırmacı tarafından hazırlanan veri toplama araçları uygulama öncesinde uzman görüşlerine sunulmuş ve gerekli öneriler dikkate alınmıştır. Veri analizi yaparken uzmanların fikirleri alınmıştır.
- Araştırmacı bizzat araştırmaya katılmış, süreç içerisinde gözlemlediklerini kâğıda aktarmıştır. Çalışmada ses kayıtları aracılığıyla öğrencilerin araştırma sürecindeki birebir ifadeleri kâğıda dökülmüştür ve bu şekilde veri kaybına önlem alınmıştır. Araştırmanın sonunda katılımcı olarak katılan Sosyal Bilgiler öğretmeni (değerlendirme anketi, gözlem formu) ve öğrencilerin görüşleri (görüşme, son test anketi) alınmıştır. Çalışmanın sonunda bulgular katılımcılarla paylaşılmış ve görüşleri alınmıştır.
- Araştırmada katılımlı gözlemlerle elde edilen veriler, dokümanlar, anket ve görüşmelerden elde edilen verilerle desteklenmiştir. Araştırmada hem nicel hem de nitel yöntemlerle toplanan veriler yorumlanmıştır. Sadece belli bir veri kaynağına bağlı kalmayarak ve çeşitli veri toplama araçlarını kullanarak veri çeşitlemesi yapılmıştır.
- Araştırma öncesinde çalışma grubuyla iki ders saati birlikte olduktan sonra eylem sürecine geçilmiştir. Kısa sürede öğrencilerle samimiyet kurulması sayesinde öğrenciler süreç içerisinde yabancılaşma hissi çekmemişlerdir. Bu doğrultuda öğrenciler araştırma sürecinde doğal davranışlar sergilemişlerdir.
- Elde edilen veriler eleştirel bir bakış açısıyla analiz edilmiştir. Verilerin araştırma sorularına yanıt vermede yeterliliği sorgulanmış ve ulaştığı sonuçların gerçeğe uygunluğu araştırılmıştır.

b. Çalışmanın aktarılabilirliğini sağlamak için:

- Elde edilen veriler detaylı bir şekilde analiz edilmiş olup elde edilen betimlemeler bulgular bölümünde raporlandırılmıştır. Araştırma bulgularına kesinlikle araştırmacının yorumu katılmamıştır.
- Araştırmada örneklem seçilirken amaçlı örneklem yönteminden benzeşik örnekleme tekniği tercih edilmiştir. Bu sayede araştırmacı olayların doğal akışı bozmadan ortaya koyma ve açıklama fırsatı elde etmiştir.
- Araştırmacı, kodlamalar ve temaları oluşturulurken alan yazındaki örnekleri dikkate almış ve bu noktada düzeltmelerde yapmıştır.

c. Çalışmanın tutarlılığını sağlamak için:

- Baştan sona gerçekleştirilen araştırma etkinliklerinde tutarlı olmaya çalışılmıştır.

d. Çalışmanın teyit edilebilirliğini sağlamak için:

- Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarını, ham verilerini, analiz aşamasındaki kodlama ve temaları gibi araştırma sonuçlarına dayanak olan ölçütlerin teyit edilebilirliğine ilişkin eğitim alanında uzman bir öğretim görevlisi değerlendirme yapmıştır.
- Bu ölçütler ve veriler başka uzmanlar tarafından teyit edilme ihtimaline karşın saklanmıştır.

2.2. Araştırma Süreci

Sosyal Bilgiler öğretiminde farklılıklara saygı, özgürlük ve sorumluluk değerlerinin ortaokul seviyesindeki öğrencilerde istenilen seviyede gelişmediği ve Sosyal Bilgiler alanında bu değerlere yönelik çalışmaların yok denilecek kadar az olması araştırma probleminin çıkış noktalarıdır.

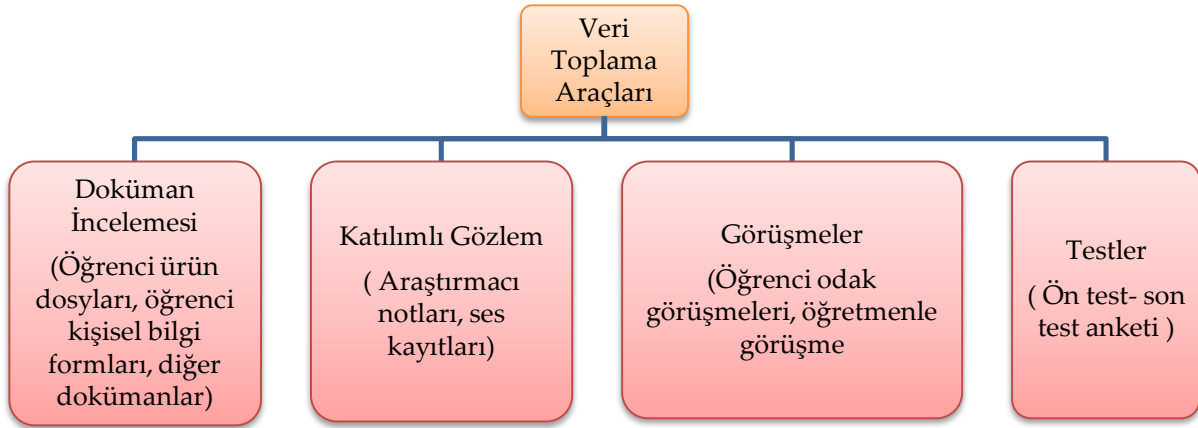
Problemin tespiti aşamasında uzmanlara danışılmış ve araştırılmaya elverişli bir konu olduğu hakkında görüş birliğinde bulunulmuştur. Ardından değerler eğitimi ve özellikle bu üç değer ile ilgili alanyazın taraması yapılmıştır. Yapılan alanyazın taraması sonucunda bu üç değerın kazanımı ile ilgili bir geliştirmeye ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bununla birlikte söz konusu değerlerin geliştirilememesinde hedef kitle için uygun olan doğru öğretim yöntemlerinin kullanılmamasının da etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Böylelikle alanyazının değerlendirilmesi ve uzmanın onayıyla eğitsel oyunların hedeflenen değerlerin geliştirilmesine yönelik soruna çözüm olabileceği kararna varılmıştır. Bu aşamadan sonra araştırmanın soruları belirlenmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretim programları irdelendiğinde hedeflenen değerlerin geliştirilmesinde içerikleri en uygun konuların 7. sınıf Sosyal Bilgiler müfredatında “Birey ve Toplum” öğrenme alanında yer aldığı tespit edilmiştir ve eylem sürecine dâhil edilmiştir. Farklılıklara saygı, özgürlük ve sorumluluk değerlerinin somutlaştırılması eylem sürecinin ilk aşamasını oluşturmuştur. Bu unsurlardan hareketle uygulamak üzere eğitsel oyunlar ve etkinlikler tasarlanmış ve değerlendirilmiştir. Eğitsel oyunların ve yapılandırmacı eğitim anlayışının kabul gördüğü çalışmaların olduğu bir etkinlik havuzu oluşturulmuştur. Etkinlik havuzu, etkinlik tasarımı üzerinde çalışmalar yapmış bir uzmanla paylaşılmış, incelemelerinden geçilmiş, bu incelemelerden sonra yapılan öneriler dikkate alınmış ve etkinlikler üzerinde gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Bir sonraki aşamada araştırmanın yapılacağı okul ve çalışma grubu belirlenmiştir. Seçilen okulun Sosyal Bilgiler öğretmeninin istekli olması, 2 saatlik gözlemden edinilen verilerle ve ön test anketi sonucuyla beraber tespit edilen problemin 7-E sınıfı öğrencilerinde görülmesiyle çalışma grubu belirlenmiştir. Ön test anketinin sonucuyla öğrencilerin teorik bilgileri ölçülmüş, değer potası oyunuyla da pratikte ne kadar uyguladıkları gözlemlenmiştir. Öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyelerine göre etkinlik havuzundan eğitsel oyunlar ve ürün dosyasına konulmak üzere çalışmalar seçilmiştir. Öğrenme alanı planlamasına göre sırasıyla belirlenen oyunlar oynanmış ve ürün dosyasındaki etkinlikler uygulanmıştır. Uygulama sürecinin son dersinde farklılıklara saygı ve özgürlükle ilgili dramalar canlandırılmış ve görsel olarak kayıt altına alınmıştır. Uygulama sürecinin tüm sesleri kayıt altına alınmış olup, haftalık olarak yazıya dökülmüştür. Sonrasında ise bu yazı bilgisayara aktarılmıştır. Uygulama sürecinde tüm etkinlikleri kapsayan anlık fotoğraflarda çekilmiştir. Ürün dosyasındaki etkinlikler kazanımlara ve değerlere göre ev ödevleri olarak peyderpey verilmiş ve bir sonraki dersin girişinde de kontrol edilmiştir. Uygulama sonrası Sosyal Bilgiler öğretmenine araştırmanın etkililiğini öğrenme noktasında katkı vereceği düşünülen görüşme formu uygulanmıştır. Öğrencilerin tümüne son test anketi uygulattırılmış ve belirlenen 14 öğrenciyle odak grup görüşmesi yapılmıştır. Uygulama 26.09.2018 – 01.11.2018 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Araştırma kapsamında daha detaylı sonuçları elde etmek için birden fazla veri kaynağından yararlanılmıştır. 2018-2019 eğitim öğretim yılında 7. sınıfta eğitim-öğretim gören 26 kişilik bir öğrenci grubuyla eğitsel oyunlarla yoğunlaştırılmış bir öğretim sürecinde farklılıklara saygı, sorumluluk ve özgürlük değerlerinin geliştirilmesi için; 2 saat uygulama öncesinde, 6 saat uygulama sürecinde, 1 saat uygulama sonrasında olmak üzere 9 saatlik bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya yönelik nitel veriler katılımlı gözlem ve görüşmeler iken; nicel veriler olarak da anketlerden yararlanılmıştır. Eylem araştırması sürecinde gerçekleştirilen çalışmalar Tablo 1’de verilmiştir.

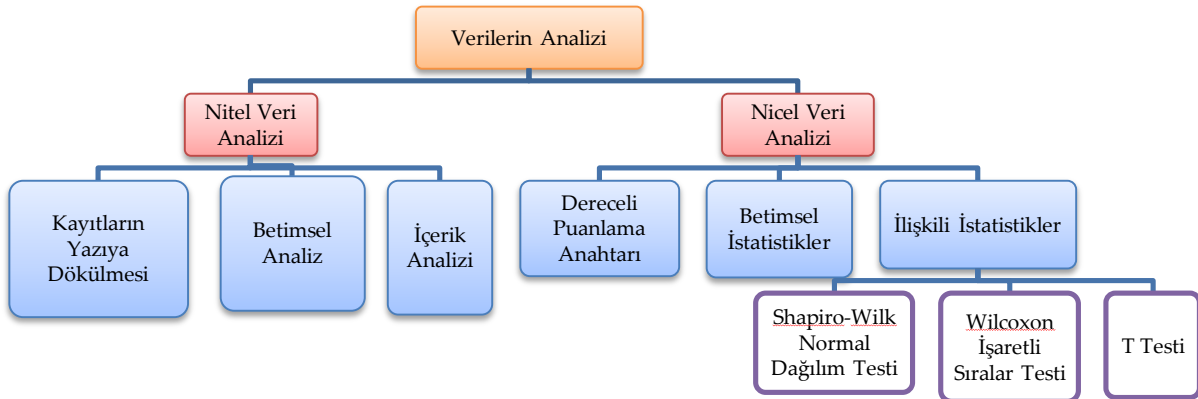
Tablo 1. Eylem Sürecinde Gerçekleştirilen Eylemler

Uygulama Zamanı	Ders	Eylemler	Veri Kaynakları
Uygulama öncesi	Birinci Ders (26.09.2018)	<ul style="list-style-type: none"> • Uygulama için okul idaresi ve sosyal bilgiler öğretmeninden gerekli izinler alındı. • Sosyal bilgiler öğretmeniyle birlikte araştırmanın yapılacağı sınıf belirlendi. 	Gözlem
		<ul style="list-style-type: none"> • Araştırmacı sınıfa tanıtıldı. • Ders programı hakkında bilgi alındı ve dersin işleniş hakkında bilgi alındı. • Öğrenme alanı planlaması yapıldı ve araştırmacının katılım göstereceği günler ve saatler belirlendi. 	
	İkinci Ders (26.09.2018)	<ul style="list-style-type: none"> • Araştırmacı çalışmayı öğrencilere tanıttı ve ürün dosyalarını dağıttı. • Öğrencilere kişisel bilgilerini öğrenmeye yönelik formlar dağıtıldı. 	Gözlem Ön test anketi
		<ul style="list-style-type: none"> • Geliştirilmesi hedeflenen değerlerin öğrencilerdeki mevcut durumunu öğrenmek için ön test anketi uygulandı. • Öğrencilerin seviyesini öğrenme amaçlı gözlemler yapıldı. • Öğrencilerin seviyeleri tespit edildi ve eğitsel oyunlar çocukların seviyelerine göre tasarlandı. 	
Uygulama esnasında	Üçüncü Ders (03.10.2018)	<ul style="list-style-type: none"> • Değer potası oyunu oynandı. • Deve cüce oyunu oynandı. 	Ses kayıtları Öz değerlendirme anketi Notlarım Karikatürist etkinliği
		<ul style="list-style-type: none"> • Ürün dosyasındaki etkinlikler tanıtıldı ve doldurulması gereken bölümler iletildi. • Verilen ödevler kontrol edildi ve analizler yapıldı. 	
	Dördüncü Ders (09.10.2018)	<ul style="list-style-type: none"> • Yaşayan eller oyunu oynandı. • Aç kapıyı bezirgân başı oyunu oynandı. 	Ses kayıtları Öz değerlendirme anketi Dostluk çemberi etkinliği
		<ul style="list-style-type: none"> • Ürün dosyasındaki etkinlikler tanıtıldı ve doldurulması gereken bölümler iletildi. • Verilen ödevler kontrol edildi ve analizleri yapıldı. 	
	Beşinci Ders (11.10.2018)	<ul style="list-style-type: none"> • Aman patlamasın oyunu oynandı. • Çevir kalemi oyunu oynandı. 	Ses kayıtları Öz değerlendirme anketi Şifreler ver etkinliği Özgürlük şehri etkinliği
		<ul style="list-style-type: none"> • Ürün dosyasındaki etkinlikler tanıtıldı ve doldurulması gereken bölümler iletildi. • Verilen ödevler kontrol edildi ve analizleri yapıldı. 	
	Altıncı Ders (18.10.2018)	<ul style="list-style-type: none"> • Çember dönsün oyunu oynandı. • En iyi gazeteci biziz oyunu oynandı. 	Ses kayıtları Öz değerlendirme anketi Özgür basın etkinliği Sorumluluğumuz kadar özgürüz etkinliği
		<ul style="list-style-type: none"> • Ürün dosyasındaki etkinlikler tanıtıldı ve doldurulması gereken bölümler iletildi. • Verilen ödevler kontrol edildi ve analizleri yapıldı. 	
	Yedinci Ders (22.10.2018)	<ul style="list-style-type: none"> • Sesim olur musun oyunu oynandı. • Müzik dursun sen söyle oyunu oynandı. 	Ses kayıtları Öz değerlendirme anketi Anlam çözümleme tablosu etkinliği Petekli bulmaca etkinliği Benim dünyam benim hikâyem etkinliği
		<ul style="list-style-type: none"> • Değer küpü oyunu oynandı. • Verilen ödevler kontrol edildi ve analizleri yapıldı. 	
Sekizinci Ders (25.10.2018)	<ul style="list-style-type: none"> • Kumanda sensin tiyatrosu canlandırıldı. • Ürün dosyaları toplatıldı. 	Ses kayıtları Öz değerlendirme anketi	
	<ul style="list-style-type: none"> • Sosyal bilgiler öğretmeni öz değerlendirme anketi ve öğretmen gözlem formunu doldurdu. 		
Uygulama sonrasında	Dokuzuncu Ders (01.11.2018)	<ul style="list-style-type: none"> • Belirlenen 14 öğrenciyle odak grup görüşmesi yapıldı. 	Odak grup görüşmesi Son test anketi Değerlendirme anketi Öğretmen gözlem formu
		<ul style="list-style-type: none"> • Tüm sınıfa son test anketi uygulandı. • Programın sonlandırılması ve öğrencilerin ödüllendirilmesi 	

Şekil 1. Veri Toplama Araçları

Araştırma sürecinde elde edilen nitel veriler betimsel analiz ve içerik analiziyle çözümlenmiştir. Ön test-son test anketleri nicel veri analizleriyle çözümlenmiştir. Yapılan analizler uzman tarafından gözden geçirilmiş, kodlamalar ve temalarda görüş birliğinde bulunmuşlardır. Uygulama sürecinde kayıtlar kâğıda döküldüğünde makro düzeyde analiz edilmiştir. Yine uygulama esnasında öğretmen gözlem formlarında küçük notlar olarak araştırmanın etkililiği hakkında süreç esnasında yorumlarda bulunmuştur. Verilerden elde edilen analizler, “Bulgular” bölümünde belirlenen başlıkların altında sunulmuş ve rapor haline getirilmiştir.

Şekil 2. Verilerin Analizi

Bulgular üzerinden gerekli tartışmalar yapılmış eylem sürecinde ulaşılan sonuçlar dile getirilmiş ve elde edilen sonuçlara göre önerilerde bulunulmuştur. Eğitsel oyunlarla yoğunlaştırılmış eylem sürecinin farklılıklara saygı, özgürlük ve sorumluluk değerlerini geliştirdiği nitel ve nicel verilerle kanıtlanmıştır. Eğitsel oyunlarla öğrencilerin öğrenme sürecinde aktif olması ve yapılandırmacı eğitime uygun etkinliklerle desteklenen öğretimle; farklılıklara saygı, özgürlük ve sorumluluk değerlerini öğrencilerin zihninde somutlaştırdığı bilimsel verilerle ortaya çıkarılmıştır. Araştırma öncesinde tespit edilen problemlerle ilgili olumlu dönütler alınmıştır ve problemin tamamen çözümlenmesi için bu noktada problemin üzerine ısrarla gidilmesi gerektiği düşünölmektedir.

Araştırmanın sonucunun raporu çalışma grubundaki diğer üyelerle (öğrenci ve Sosyal Bilgiler öğretmeni) paylaşılmış, raporun sonuçlarıyla ilgili öğrenci ve Sosyal Bilgiler öğretmenin görüşleri alınmıştır.

Her bir eğitsel oyun bir diyalog olarak kodlanmış ve (d – 1), (d – 2) olarak numaralandırılmıştır. Diyaloglardaki her bir öğrenci söylemi (s – 1), (s – 2) şeklinde numaralandırılmıştır. Araştırmacı öğretmen (AÖ) şeklinde kodlanmıştır. Öğrencilerin isim ve soy isimlerinin baş harfleri kullanılarak ve cinsiyetleri belirtilerek kodlama oluşturulmuştur. Kodlamada öğrencilerin cinsiyetleri, ad ve soyadlarının ilk harflerinin önüne getirilmiştir. Erkek öğrenciler (E) harfiyle, kız öğrenciler ise (K) harfiyle gösterilmiştir. Örnek olarak; KSD: Kız Sudem Delal - ED: Erkek Diyar olarak gösterebilir.

2. Bulgular

3.1. Araştırma Öncesinde Geliştirilmesi Hedeflenen Değerlerle İlgili Öğrencilerin Mevcut Durumları

7. sınıf öğrencilerinden oluşturulacak katılımcıların seçiminde farklılıklara saygı değeri noktasında eksikleri olması aranan kriterlerden biridir. Bu doğrultuda araştırma yapılan okulda uygulama öncesi öğrencilerin mevcut durumlarının tespitine yönelik iki saat süre ile etkinlikler yapılmıştır. Öğrencilerin mevcut durumlarının tespiti kapsamında yapılan etkinlikler şunlardır:

- Sosyal Bilgiler öğretmeniyle görüşmeler yapılmıştır.
- Belirlenen çalışma grubuna ön test anketi uygulanmıştır.
- Belirlenen çalışma grubuyla değer potası oyunu oynanmıştır.
- Araştırmacı iki ders saati boyunca çalışma ortamında belirlenen katılımcıları gözlemlemiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmeniyle yapılan görüşmelerde farklılıklara saygı değeri eksikliği konusunda dikkat çeken noktalar şunlardır:

Sosyal Bilgiler öğretmeni okulda üç tane yedinci sınıf olduğunu ve bunlardan akademik başarıları iyi olan iki sınıfın dersine girdiğini belirtmiştir. Bu iki sınıftan 7-E sınıfının farklılıklara saygı değeri noktasında daha çok eksikliklerinin olabileceğini belirtmiştir. Bu tespiti yaparken gerekçe olarak:

- ✓ Sınıftaki erkek kız dağılımda dengesizliklerin olduğunu ve erkek öğrencilerin sayıca azınlıkta kaldığını belirtmiştir. Sayıca azınlıkta kalan erkek öğrencilerinin kız öğrencileri üzerinde hâkimiyet kurmak istediklerini belirtmiştir.
- ✓ Verilen saygı ile ilgili tavsiyelerin havada kaldığını ve öğrencilerin bu tavsiyeleri uygulamaya geçirmediklerini ifade etmiştir.
- ✓ Öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeylerinde ciddi farklılıkların olduğunu ve maddi durumu iyi olan öğrencilerin diğer öğrencilere baskı uygulamaya çalıştıklarını belirtmiştir.
- ✓ 7-E sınıfından bir öğrencisinin, yan sınıfta okuyan kaynaştırma öğrencisi EHU'nun okulda neden öğrenim gördüğü noktasında sorgulamalar yaptığını belirtmiştir.
- ✓ Okulda bu eksikliğin en çok hissedildiği sınıfın 7-E sınıfı olduğunu ve etkin bir değerler eğitimiyle bu ihtiyacın giderebileceğini vurgulamıştır. Araştırmaya istekli katılım göstermenin sebebi olarak bu ihtiyacı birlikte giderebileceklerini düşünmesidir.

Sosyal Bilgiler öğretmeniyle yapılan görüşmelerden sonra öğrencilerde farklılıklara saygı değerinde eksiklerinin olduğu görülmektedir. Uygulama öncesi yapılan iki saatlik gözlemlerde de öğrencilerin birbirlerine karşı saygılı olmadıkları ve farklı fikirlere tahammül edemedikleri fark edilmiştir. Teneffüste erkek ve kızların tartışması sonucu nöbetçi öğretmenin müdahale ettiği gözlemlenmiştir.

Öğrencilerde farklılıklara saygı, özgürlük ve sorumluluk değerlerinin kuramsal düzeydeki mevcut durumunun tespiti noktasında öğrencilere ön test anketi uygulanmıştır. Ankette farklılıklara saygı, özgürlük ve sorumluluk değerleri hakkında ne kadar bilgiye sahip oldukları sorulmuş olup sorunun altındaki numaralardan birini seçerek farklılıklara saygı, özgürlük ve sorumluluk değerleriyle ilgili mevcut durumlarını belirtmeleri istenilmiştir. Değer düzeyleri 1'den 5'e kadar numaralandırılmıştır. Bu numaralar şu şekildedir; "1 – Bilgim yok", "2 – Çok az bilgim var", "3 – Kavram olarak bilirim", "4 – Güncel hayattan örnek veririm" ve "5 - Güncel hayatta uygularım". Ön teste 26 öğrenci katılım göstermiştir. Ön test anketinden elde edilen veriler IBM SPSS Statistics 22 programında analiz edilerek betimsel istatistiklerine (frekans, ortalama, yüzde, mod) ulaşılmış ve sonrasında ise çözümlenmiştir.

Tablo 2. Farklılıklara Saygı Değeri Ön Test Frekans Ve Yüzde Değerleri

	Frekans	Yüzde
Hiç bilgim yok	1	3,8
Çok az bilgim var	2	7,7
Kavram olarak bilirim	12	46,2
Güncel hayattan örnek veririm	7	26,9
Güncel hayatta uygulamam	4	15,4
Total	26	100,0

Tablo 2'e göre; öğrenciler arasında % 3,8'sinin farklılıklara saygı değeri hakkında bilgisi olmadığını, % 7,7'sinin farklılıklara saygı değeri hakkında çok az bilgisi olduğunu, % 46,2 sinin farklılıklara saygı değerini kavram olarak bildiğini, % 26,9'unun farklılıklara saygı değerine güncel hayattan örnek verebildiğini ve % 15,4'ünün farklılıklara saygı değerini günlük hayatta uyguladığını belirtmiştir.

Tablo 3. Farklılıklara Saygı Değeri Ön Test Anketi İstatistikleri

	Ön test farklılıklara saygı değeri
Ortalama	3,42
Mod	3,00

Eylem öncesi farklılıklara saygı değeriyle ilgili öğrencilerin mevcut durumlarını tespit etmek amacıyla uygulanan ön test anketinin SPSS programında analiz edilmesiyle ortaya çıkan istatistikler şunlardır:

- Aritmetik ortalamasının 3,42 olduğu tespit edilmiştir. Yani öğrenciler araştırma öncesinde farklılıklara saygı değerini kavram düzeyinde bildiği anlaşılmaktadır.
- Tepe değerin (mod) 3 olduğu görülmektedir. Yani öğrencilerin araştırmada en çok kavram düzeyini işaretledikleri anlaşılmaktadır.

Ön test anketinin değerlendirilmesi sonucunda öğrencilerin farklılıklara saygı değerine örnek verme ve sergilemesine yönelik mevcut durumlarında eksiklikleri olduğu anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin farklılıklara saygı değeri düzeylerini belirleme amaçlı yapılan çalışmaların pekiştirilmesine yönelik öğrenme sürecini kapsayan pratikleri test edilmiştir. Bu doğrultuda eylem planı uygulamaya geçmeden önce "değer potası" oyunu oynanmıştır. Rekabete dayalı, galibin olduğu ve ödüllendirildiği bu oyunda güncel hayattan örnek vermeleri istenilmiştir. Dört takımın oynadığı, yarı final ve final aşamalarının olduğu bu oyunda toplamda 6 tur oyun oynanmıştır. Dört kişilik oynanan bu oyunda en arkadaki öğrenciler sorumluluk değerini, öne doğru sıralanacak şekilde özgürlük değeri ve farklılıklara saygı değeri sıralanmıştır. En önde ise basketi atacak kişi geçmiştir. Değer potası oyununda farklılıklara saygı değeri ile ilgili verilen örnekler şunlardır:

EDS: "Ben farklılıklara saygıyım. Mesela birisi hasta ise saygılıyım." (d1-11.19)

KZB: "Ben farklılıklara saygıyım. Siyah birine saygı duyarım." (d1-11.23)

EMŞÜ: "Ben farklılıklara saygıyım. Flüt çalan arkadaşım saygı duyarım." (d1-11.28)

KRNE: "Ben farklılıklara saygıyım. Konuşma engellilere saygı duyarım. Alay etmem onlarla. Bizden biriymiş gibi davranırım." (d1- 11.31)

KZB: " Ben farklılıklara saygıyım. Yürümeyenlere saygı duyarım." (d1-11.33)

EMŞÜ: "Ben farklılıklara saygıyım. Arkadaşım siyah tenli ben beyaz tenliyim. Onun tenine saygı duyarım." (d1-11.35)

Örnekler değerlendirildiğinde, öğrencilerin farklılıklara saygı değerini tek boyutlu anlamlandırdıkları anlaşılmaktadır. "KRNE" kodlu öğrenci dışında uygulama şekli hakkında bilgi veren öğrencinin olmadığı anlaşılmaktadır. Değer potası oyunuyla öğrencilerin mevcut durumunun farklılıklara saygı değeri noktasında yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. Öğrencilerin farklılıklara saygı değerinin alt boyutları ve güncel hayatta örnek vermeleri noktasında eksikleri olduğu uygulamalı bir şekilde tespit edilmiştir.

7. sınıf öğrencilerinden oluşturulacak katılımcıların seçiminde özgürlük değeri noktasında eksikleri olması aranan ölçütlerden bir diğeridir. Sosyal Bilgiler öğretmeniyle yapılan görüşmelerde özgürlük değeri eksikliği konusunda dikkat çeken noktalar şunlardır:

- ✓ Bazı öğrencilerin haklarını bilmediğini ve bu noktada mağduriyet yaşadığında ne yapması gerektiği hakkında tecrübelerinin olmadığını belirtmiştir.
- ✓ Bazı öğrencilerde zengin insan, fakir insandan daha üstündür algısı hâkim olduğunu ve bu doğrultuda davrandıklarını belirtmiştir.
- ✓ Sınıfın tamamına yakınının özgürlük değerinin gerçek anlamını bilmediğini ve öğretim faaliyetleriyle bu eksikliğin giderilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmeniyle yapılan görüşmelerden sonra öğrencilerde özgürlük değerinde eksiklerinin olduğu görülmektedir. Uygulama öncesi yapılan iki saatlik gözlemlerde de çekingen öğrencilerin kendini ifade edemediği ve özellikle maddi durumu zayıf olan öğrencilerin baskı altındaymış gibi davrandıkları fark edilmiştir. Kızların rahatça kendilerini ifade ettikleri bu noktada herhangi bir sorun yaşanmadığı gözlemlenmiştir.

Tablo 4. Özgürlük Değeri Ön Test Frekans Ve Yüzde Değerleri

	Frekans	Yüzde
Hiç bilgim yok	1	3,8
Çok az bilgim var	4	15,4
Kavram olarak bilirim	7	26,9
Güncel hayattan örnek veririm	8	30,8
Güncel hayatta uygulamam	6	23,1
Total	26	100,0

Tablo 4'e göre; öğrenciler arasında % 3,8'sinin özgürlük değeri hakkında hiç bilgisinin olmadığını, % 15,4'ünün özgürlük değeri hakkında çok az bilgisi olduğunu, % 26,9'unun özgürlük değerini kavram olarak bildiğini, % 30,8'inin özgürlük değerine güncel hayattan örnek verebildiğini ve % 23,1'inin özgürlük değerini günlük hayatta uyguladığını belirtmiştir.

Tablo 5. Özgürlük Değeri Ön Test Anketi İstatistikleri

	Ön test özgürlük değeri
Ortalama	3,54
Mod	4,00

Eylem öncesi özgürlük değeriyle ilgili öğrencilerin mevcut durumlarını tespit etmek amacıyla uygulanan ön test anketinin SPSS programında analiz edilmesiyle ortaya çıkan istatistikler şunlardır:

- Aritmetik ortalamasının 3,54 olduğu tespit edilmiştir. Yani öğrenciler araştırma öncesinde özgürlük değerini kavram ve örnek verme düzeyinde bildikleri görülmektedir.
- Tepe değerin (mod) 4 olduğu görülmektedir. Yani öğrencilerin araştırmada en çok örnek verme düzeyini işaretledikleri anlaşılmaktadır.

Ön test anketinin değerlendirilmesi sonucunda öğrencilerin özgürlük değerinin sergilemesine yönelik mevcut durumlarında eksiklikleri olduğu anlaşılmaktadır.

Değer potası oyununda özgürlük değeri ile ilgili verilen örnekler şunlardır:

KSDE: "Ben özgürlüğüm. İstedğim kişiye, kendi isteğimle oy verebilirim." (d1 – 11.19)

KEU: "Ben özgürlüğüm. Odamı istediğim gibi toplarım." (d1 – 11.22)

KNEA: "Ben özgürlüğüm. Çantamı istediğim gibi düzenlerim ve istediğim renkten çantayı alabilirim. Çantamı nasıl toplamak istiyorsam öyle toplarım." (d1 – 11.27)

KNÇ: "Ben özgürlüğüm. Özgürlükle ilgili istediğim örneği verebilirim şu an ve kimsenin baskısı olmadan." (d1 – 11.30)

KEU: "Ben özgürlüğüm. Defterime nasıl yazı yazmak istiyorsam öyle yaparım." (d1 – 11.32)

KNUE: "Ben özgürlüğüm. Dışarıda istediğim gibi gezerim." (d1 – 11.34)

Örnekler değerlendirildiğinde, öğrencilerin özgürlük değerini tek boyutlu anlamlandırdıkları anlaşılmaktadır. Özgürlüğün alt boyutlarından gündelik hayattaki tercihlerinde özgür olduklarına dair örnekler sunmuşlardır. Sadece "KNÇ" kodlu öğrenci tercih özgürlüğü dışında örnek vermiştir. Bu öğrenci ise, ifade özgürlüğü hakkında bir örnek sunmuştur. Değer potası oyunuyla öğrencilerin mevcut durumunun özgürlük değeri noktasında yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. Öğrencilerin özgürlük değerinin alt boyutları ve güncel hayatta örnek vermeleri noktasında eksikleri olduğu uygulamalı bir şekilde tespit edilmiştir.

Birinci derecede eksikliği aranan değer olmamasına rağmen farklılıklara saygı ve özgürlük değerinin gelişimi için sorumluluk değeri de çalışma konusu içine dâhil edilmiştir. 7. sınıf öğrencilerinden oluşturulacak katılımcıların seçiminde sorumluluk değeri noktasında eksikleri olması aranan son ölçüttür. Sosyal Bilgiler öğretmeniyle yapılan görüşmelerde sorumluluk değeri eksikliği konusunda dikkat çeken noktalar şunlardır:

Derslerine girdikleri sınıflarda çok ciddi sorumsuzlukların olmadığını belirtmiş olup genellikle bazı öğrencilerin ödevlerini yapmadığını ve bahaneler bularak bu sorumsuzluklarını masumane göstermeye çalıştıklarını belirtmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmeniyle yapılan görüşmelerden sonra öğrencilerde sorumluluk değerinde çok ciddi derecede eksiklerinin olmadığı söylenebilir. Uygulama öncesi yapılan iki saatlik gözlemlerde öğrencilerin çöplerini çöp kutusu yerine yere attıkları, arkadaşlarının eşyalarını izinsiz aldığı, derse geç kalan öğrencilerin olduğu gözlemlenmiştir. Araştırmacı gözlemlerinden, öğrencilerin sorumluluk bilincinin istenilen seviyede olmadığı ve geliştirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Tablo 6. Sorumluluk Değeri Ön Test Frekans Ve Yüzde Değerleri

	Frekans	Yüzde
Hiç bilğim yok	0	0,0
Çok az bilğim var	1	3,8
Kavram olarak bilirim	2	7,7
Güncel hayattan örnek veririm	8	30,8
Güncel hayatta uygulamam	15	57,7
Total	26	100,0

Tablo 6'a göre; öğrenciler arasında % 3,8'inin sorumluluk değeri hakkında çok az bilgisi olduğunu, % 7,7'sinin sorumluluk değerini kavram olarak bildiğini, % 30,8'inin sorumluluk değerine güncel hayattan örnek verebildiğini ve % 57,7'sinin sorumluluk değerini günlük hayatta uyguladığını belirtmiştir.

Tablo 7. Sorumluluk Değeri Ön Test Anketi İstatistikleri

	Ön test sorumluluk değeri
Ortalama	4,42
Mod	5,00

Eylem öncesi sorumluluk değeriyle ilgili öğrencilerin mevcut durumlarını tespit etmek amacıyla uygulanan ön test anketinin SPSS programında analiz edilmesiyle ortaya çıkan istatistikler şunlardır:

- Aritmetik ortalamasının 4,42 olduğu tespit edilmiştir. Yani öğrenciler araştırma öncesinde sorumluluk değerini örnek verme ve uygulama düzeyinde bildikleri görülmektedir.
- Tepe değerin (mod) 5 olduğu görülmektedir. Yani öğrencilerin araştırmada en çok uygulama düzeyini işaretledikleri anlaşılmaktadır.

Ön test anketinin değerlendirilmesi sonucunda öğrencilerin sorumluluk değerinin sergilemesine yönelik mevcut durumlarında çok ciddi eksikliklerinin olmadığı anlaşılmaktadır.

Değer potası oyununda sorumluluk değeri ile ilgili verilen örnekler şunlardır:

KBSB: "Ben sorumluluğum. Okula her zaman saatinde gelirim." (d1 – 11.18).

ECCG: "Ben sorumluluğum. Şimdi sorumlulukla ilgili bir örnek vermem gerekiyor." (d1 –11.21).

KNO: "Ben sorumluluğum. Derslerde verilen ödevleri yaparım." (d1 – 11.26).

EMK: "Ben sorumluluğum. Odamı temiz ve düzenli tutarım." (d1 – 11.30).

ECCG: "Ben sorumluluğum. Ödevlerimi zamanında yaparım." (d1 – 11.32).

KNB: "Ben sorumluluğum. Kitap okumalıyım." (d1 – 11.34).

Örnekler değerlendirildiğinde, öğrenciler genellikle okul faaliyetleriyle ilgili sorumluluklarını örneklendirmiştir. Örnekler arasında en ilgi çekici olanı ise, "ECCG" kodlu öğrencinin verdiği "Ben sorumluluğum. Şimdi sorumlulukla ilgili bir örnek vermem gerekiyor." örneğidir. Diğer arkadaşlarından farklı olarak grup içi sorumluluğunu örneklendirmiştir. Değer potası oyunuyla öğrencilerin mevcut durumunun sorumluluk değeri noktasında yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. Öğrencilerin sorumluluk değerinin alt boyutlarını ayırt etmede ve ifade etmeleri noktasında eksikleri olduğu uygulamalı bir şekilde tespit edilmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmeni ve ön test anketi sonuçlarına göre çalışma grubunda sorumluluk değeriyle ilgili çok ciddi eksiklerinin olmadığı tespit edilirken, değer potası oyunundan elde edilen verilerin değerlendirmesi sonucu ve araştırmacının uygulama öncesindeki iki saatlik gözlem sonuçlarına göre çalışma grubundaki öğrencilerin sorumluluk değerlerinin geliştirilmesinin gerektiği düşünülmektedir.

3.2. Eğitsel Oyunların Kullanıldığı Eylem Süreci Sonunda Öğrencilerde Geliştirilmesi Hedeflenen Değerleri Kazanma Durumları

Eylem sürecinin sonunda araştırmanın öğrencilere katkısı ve hedeflenen değerleri kazanma durumunun öğrenilmesi yönelik çeşitli etkinlikler yapılmıştır. Bu kapsamda yapılan etkinlikler şunlardır:

- Çalışma grubuna son test anketi uygulattırılmıştır.
- Çalışma grubuyla değer küpü oyunu oynanmıştır.
- Sosyal Bilgiler öğretmeniyle biri yazılı olmak üzere iki görüşme yapılmıştır.
- Eylem süreci boyunca araştırmacının aldığı notlar analiz edilip değerlendirilmiştir.
- 14 öğrenciyle odak görüşmeleri yapılmıştır.

Ön test-son test anketlerinden elde edilen veriler iki yöntemle değerlendirilmiştir. İlk olarak, elde edilen veriler IBM SPSS Statistics 22 programında analiz edilerek betimsel istatistiklerine (frekans, yüzde, ortalama, medyan, çarpıklık, basıklık, standart sapma, min, max) ulaşılmış ve sonrasında ise çözümlenmiştir. İkinci olarak da, ön test - son test puanları arasında oluşan farkın anlamlılığını incelemek için ilk olarak Shapiro – Wilk normal dağılım testi uygulanmıştır. Testin sonucuna göre ön test-son test puanları normal dağılım göstermeyen anketlere Wilcoxon işaretli sıralar testi uygulanmış olup normal dağılım gösteren anketlere ise T testi uygulanmıştır.

Uygulama sonrasında öğrencilerde farklılıklara saygı değerini kazanma durumuna ilişkin uygulatılan son test anketi değerlendirildiğinde; 2 öğrencinin kavram olarak bildiğini, 5 öğrencinin değerle ilgili güncel hayattan örnekler verebildiğini ve 19 öğrenci ise bu değeri günlük hayatta uyguladığını belirtmiştir. Eylem süreci öncesi 4 (%15,38) öğrenci günlük hayatında uyguladığını belirtirken araştırmanın sonunda bu sayı 19 (% 73) 'a çıkmıştır. Farklılıklara saygı değerine yönelik eylem öncesinde ön test anketine verilen yanıtlar ve eylem sonrasında son test anketine verilen yanıtlar karşılaştırıldığında 20 öğrencinin eylem sonrasında daha üst seviyedeki numaraları işaretlediği görülmektedir. Bu sonuçlardan hareketle eylem sürecinin öğrenciler üzerinde olumlu ve anlamlı katkıları olduğu anlaşılmaktadır. Eylem süreci öncesi sınıfın geneli bu değeri kavram düzeyinde biliyorken eylemin süreci sonrası sınıfın geneli bu değeri günlük hayatında sergilediklerini belirtmiştir.

Tablo 8. Farklılıklara Saygı Değerine Yönelik İstatistikler

	N	Min	Max	Medyan	Çarpıklık	Basıklık	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Ön test	26	1,00	5,00	3,00	-,174	,281	3,42	,987
Son test	26	3,00	5,00	5,00	-1,60	1,21	4,62	,697
Fark							1,20	

Tablo 8’de görüldüğü gibi öğrencilerin ön test puan ortalaması 3,42 son test puan ortalaması 4,62 ve aradaki fark ise 1,20’dir.

Ortalamalarda oluşan farkın anlamlılığını belirlemek için yapılacak analizde dağılımın normalliğini test etmek amacıyla Shapiro – Wilk normal dağılım testi uygulanmıştır. Testin sonuçları ön test puanları için .009 ($p < .05$) ve son test puanları için .000 ($p < .05$) bulunmuştur. Bu sonuçlara göre ön test-son test puanlarının normal dağılım sergilemediği tespit edilmiştir. Bu sebepten dolayı ön test-son test puanlarının analizlerinde parametrik olmayan testler kullanılmalıdır. Farklılıklara saygı değerine yönelik ön test-son test puan ortalamalarının anlamlılığını test etmeye ilişkin Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları Tablo 9’da verilmiştir:

Tablo 9. Farklılıklara Saygı Değerine Yönelik Ön Test-Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Ön test- son test puanları	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif sıra	0	,00	,00	4,03	,000
Pozitif sıra	20	10,50	210,00		
Eşit	6				

Tablo 9’dan anlaşılacağı üzere, öğrencilerin farklılıklara saygı değerine yönelik uygulama öncesi ve uygulama sonrası sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistikî olarak $p < ,000$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Hesaplanan test istatistik değeri (z) 4,03’tür. Sıra ortalaması ve sıra toplamları dikkate alındığında, farklılığın uygulama sonrası lehine olduğu görülmektedir. Yani bu sonuçlara göre, eğitsel oyunlarla yoğunlaştırılan öğretimin öğrencilerde farklılıklara saygı değerini anlamlı bir şekilde geliştirdiği söylenebilir. Aynı zamanda uygulamayla birlikte farklılıklara saygı değerine yönelik 20 öğrencide pozitif yönde değişimlerin olduğu da tespit edilmiştir.

Öğrencilerin farklılıklara saygı değerini kazanma durumlarını belirleme amaçlı yapılan çalışmaların pekiştirilmesine yönelik öğrenme sürecini kapsayan pratikleri test edilmiştir. Bu doğrultuda eylem planının son uygulaması olarak “Değer Küpü” oyunu oynanmıştır. Rekabete dayalı, galibin olduğu ve ödüllendirildiği bu oyunda güncel hayattan örnek vermeleri istenilmiştir. Üç takımın oynadığı, 2 tur şeklinde oynanan bu oyunda her takımdan 3 kişi oynamıştır. Küpün her bir yüzü bir değeri temsil etmektedir. Kartondan yapılan küp sırasıyla masanın üstüne atılır ve küpün hangi yüzü (değeri) geldiyse temsil edilen değerle ilgili örnekler vermeleri istenilmiştir. Değer küpü oyununda farklılıklara saygı değeri ile ilgili verilen örnekler şunlardır:

EMK: “Hangi ırktan, dinden, dilden olursa olsun ona karşı saygılı olmalıyız. İnsan olduğu için. Sadece insanlara da değil tüm canlılara saygılı olmalıyız. Rengine, konuşmasına göre insanları ayırmamalıyız. Kimsenin kimseden üstünlüğü yoktur.” (d 10 – 22.25).

KET: “Arkadaşlarım sorulara cevap verirken saygılı olmalıyım. Ben de onun yerinde olabilirim. Arkadaşım farklı düşünse bile kalbini kırmamalıyım. Ben dili cümlesiyle kalbini kırmayabilirim.” (d 10 – 21.55).

KMNY: “Bilmiyorum.” (d 10 – 24.01).

Oyunda verilen örnekler, değer potası oyununda verilen örneklerle kıyaslandığında öğrencilerde ciddi gelişimlerin olduğu anlaşılmaktadır. Eylem sürecinden önce en büyük sorunlardan biri olarak görülen tek boyutlu örnek sunumlarının yerini daha kapsamlı ve farklı boyutlara hitap eden örneklerin sunulduğu görülmektedir. Değerlendirmeler doğrultusunda, araştırmanın öğrencilerde farklılıklara

saygı değerini geliştirdiğini ve değerlerin farklı boyutlarına ilişkin güncel hayattan örnekler verildiği uygulamalı bir şekilde tespit edilmiştir.

Uygulama sonrasında öğrencilerde özgürlük değerini kazanma durumuna ilişkin uygulatılan son test anketi değerlendirildiğinde; 1 öğrencinin kavram olarak bildiğini, 4 öğrencinin değerle ilgili güncel hayattan örnekler verebildiğini ve 21 öğrenci ise bu değeri günlük hayatta uyguladığını belirtmiştir. Eylem süreci öncesi 6 (%23) öğrenci günlük hayatında uyguladığını belirtirken araştırmanın sonunda bu sayı 21 (%80,77) 'e çıkmıştır. Özgürlük değerine yönelik eylem öncesinde ön test anketine verilen yanıtlar ve eylem sonrasında son test anketine verilen yanıtlar karşılaştırıldığında 19 öğrencinin eylem sonrasında daha üst seviyedeki numaraları işaretlediği görülmektedir. Bu sonuçlardan hareketle eylem sürecinin öğrenciler üzerinde olumlu ve anlamlı katkıları olduğu anlaşılmaktadır. Eylem süreci öncesi sınıfın geneli bu değeri kavram düzeyinde biliyorken eylemin süreci sonrası sınıfın geneli bu değeri günlük hayatında sergilediklerini belirtmiştir.

Tablo 10. Özgürlük Değerine Yönelik İstatistikler

	N	Min	Max	Medyan	Çarpıklık	Basıklık	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Ön test	26	1,00	5,00	4,00	-,366	-,613	3,54	1,14
Son test	26	3,00	5,00	5,00	-2,26	4,78	4,77	,514
Fark	26						1,23	

Tablo 10'da görüldüğü gibi katılımcıların ön test puan ortalaması 3,54 son test puan ortalaması 4,77 ve aradaki fark 1,23'tür. Ortalamalarda oluşan farkın anlamlılığını belirlemek için yapılacak analizde dağılımın normalliğini test etmek amacıyla Shapiro – Wilk normal dağılım testi uygulanmıştır. Testin sonuçları ön test puanları için ,020 ($p < ,05$) ve son test puanları için ,000 ($p < ,05$) bulunmuştur. Bu sonuçlara göre ön test-son test puanlarının normal dağılım sergilemediği tespit edilmiştir. Bu sebepten dolayı ön test-son test puanlarının analizlerinde parametrik olmayan testler kullanılmalıdır. Özgürlük değerine yönelik ön test-son test puan ortalamalarının anlamlılığını test etmeye ilişkin Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları Tablo 11'de verilmiştir:

Tablo 11. Özgürlük Değerine Yönelik Ön Test-Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Ön test- son test puanları	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif sıra	0	,00	,00	3,79	,000
Pozitif sıra	18	9,50	171,00		
Eşit	8				

Tablo 11'den anlaşılacağı üzere, öğrencilerin özgürlük saygı değerine yönelik uygulama öncesi ve uygulama sonrası sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistikî olarak $p < ,000$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Hesaplanan test istatistik değeri (z) 3,79'dur. Sıra ortalaması ve sıra toplamları dikkate alındığında, farklılığın uygulama sonrası lehine olduğu görülmektedir. Yani bu sonuçlara göre, eğitsel oyunlarla yoğunlaştırılan öğretimin öğrencilerde özgürlük değerini anlamlı bir şekilde geliştirdiği söylenebilir. Aynı zamanda uygulamayla birlikte özgürlük değerine yönelik 18 öğrencide pozitif yönde değişimlerin olduğu da tespit edilmiştir.

Değer küpü oyununda özgürlük değeri ile ilgili verilen örnekler şunlardır:

KNEA: "Ben odamı istediğim gibi düzenleyebilirim." (d 10 – 20.01).

KZÖ: "Düşünce özgürlüğü, kitle iletişim özgürlüğü, inanç özgürlüğü gibi özgürlükler vardır. Ben Müslüman'ım, Sünni'yim. Buna kimse karışamaz. Ben de başkalarının inancına, dinine karışmamalıyım." (d 10 – 21.20).

KMNY: "İstediğim arkadaşla, istediğim zaman, istediği şekilde oyun oynayabiliriz. Tek bir şartla başkalarına rahatsızlık vermedikçe" (d 10 – 21.44).

Oyunda verilen örnekler, değer potası oyunda verilen örneklerle kıyaslandığında öğrencilerde ciddi gelişimlerin olduğu anlaşılmaktadır. Eylem sürecinden önce en büyük sorunlardan biri olarak görülen tek boyutlu örnek sunumlarının yerini daha kapsamlı ve farklı boyutlara hitap eden örneklerin sunulduğu görülmektedir. Değerlendirmeler doğrultusunda, araştırmanın öğrencilerde özgürlük değerini geliştirdiğini ve değerlerin farklı boyutlarına ilişkin güncel hayattan örnekler verildiği uygulamalı bir şekilde tespit edilmiştir.

Uygulama sonrasında öğrencilerde sorumluluk değerini kazanma durumuna ilişkin uygulatılan son test anketi değerlendirildiğinde; 1 öğrencinin değerle ilgili güncel hayattan örnekler verebildiğini ve 25 öğrenci ise bu değeri günlük hayatta uyguladığını belirtmiştir. Eylem süreci öncesi 15 (%57,69) öğrenci günlük hayatında uyguladığını belirtirken araştırmanın sonunda bu sayı 26 (%100)'a çıkmıştır. Sorumluluk değerine yönelik eylem öncesinde ön test anketine verilen yanıtlar ve eylem sonrasında son test anketine verilen yanıtlar karşılaştırıldığında 12 öğrencinin eylem sonrasında daha üst seviyedeki numaraları işaretlediği görülmektedir. Bu sonuçlardan hareketle eylem sürecinin öğrenciler üzerinde olumlu ve anlamlı katkıları olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 12. Sorumluluk Değerine Yönelik İstatistikler

	N	Min	Max	Medyan	Çarpıklık	Basıklık	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Ön test	26	2,00	5,00	5,00	-1,45	1,91	4,42	,809
Son test	26	5,00	5,00	5,00	-	-	5,00	,000
Fark	26						0,58	

Tablo 12'de görüldüğü gibi katılımcıların ön test puan ortalaması 4,42 son test puan ortalaması 5,00 ve aradaki fark ise 0,58'dir. Ortalamalarda oluşan farkın anlamlılığını belirlemek için yapılacak analizde dağılımın normalliğini test etmek amacıyla Shapiro – Wilk normal dağılım testi uygulanmıştır. Testin sonuçları ön test puanları için ,000 ($p < ,05$) ve son test puanları için ,000 ($p < ,05$) bulunmuştur. Bu sonuçlara göre ön test-son test puanlarının normal dağılım sergilemediği tespit edilmiştir. Bu sebepten dolayı ön test-son test puanlarının analizlerinde parametrik olmayan testler kullanılmalıdır. Sorumluluk değerine yönelik ön test-son test puan ortalamalarının anlamlılığını test etmeye ilişkin Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları Tablo 13'de verilmiştir.

Tablo 13. Sorumluluk Değerine Yönelik Ön Test-Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Ön test- son test puanları	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif sıra	0	,00	,00	3,07	,002
Pozitif sıra	11	6,00	66,00		
Eşit	15				

Tablo 13'den anlaşılaçağı üzere, öğrencilerin sorumluluk değerine yönelik uygulama öncesi ve uygulama sonrası sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistikî olarak $p < ,002$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Hesaplanan test istatistik değeri (z) 3,07'dir. Sıra ortalaması ve sıra toplamları dikkate alındığında, farklılığın uygulama sonrası lehine olduğu görülmektedir. Yani bu sonuçlara göre, eğitsel oyunlarla yoğunlaştırılan öğretim öğrencilerde sorumluluk değerini anlamlı bir şekilde geliştirdiği söylenebilir. Aynı zamanda uygulamayla birlikte sorumluluk değerine yönelik 11 öğrencide pozitif yönde değişimlerin olduğu da tespit edilmiştir.

Değer küpü oyununda sorumluluk değeri ile ilgili verilen örnekler şunlardır:

KNO: "Okula zamanında gelirim. şimdi grup içinde doğru örnek verme gibi bir sorumluluğum var. Koridorlarda kimseyi rahatsız etmemeliyim." (d 10 – 19.12)

KET: "Televizyonda boş zaman geçirmem gerekiyor. Çok fazla oyun oynamamalıyım. Çünkü ödevlerimi zamanında ve eksiksiz bir şekilde yapma sorumluluğum var." (d 10 – 19.35).

KNO: Eve gittiğimde odamı toplarım, dolabımı düzenlerim. Çünkü sorumluluklarımı yerine getirmedeğimde annem yorulur ve üzülür." (d 10 – 22.50).

Oyunda verilen örnekler, değer potası oyunda verilen örneklerle kıyaslandığında öğrencilerde ciddi gelişimlerin olduğu anlaşılmaktadır. Eylem sürecinden önce en büyük sorunlardan biri olarak görülen tek boyutlu örnek sunumlarının yerini daha kapsamlı örneklerin sunulduğu görülmektedir. Öğrencilerin gerekçeleriyle birlikte örneklerini sundukları söylenebilir. Değerlendirmeler doğrultusunda, araştırmanın öğrencilerde sorumluluk değerini geliştirdiği tespit edilmiştir.

Araştırma sonunda 14 öğrenciyle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizi ile çözümlenmiş ve eğitsel oyunlarla yoğunlaştırılmış öğretime göre düzenlenen farklılıklara saygı, sorumluluk ve özgürlük değerlerinin gelişimi eğitsel oyunlar ve geliştirilmesi hedeflenen değerler olmak üzere iki ana tema altında toplanmıştır. Eğitsel oyunlarla ilgili temanın bulguları Tablo 14'de sunulmuştur.

Tablo 14. Görüşmeler Doğrultusunda Eğitsel Oyunlar Temasına Yönelik Öğrenci Görüşleri

Temalar	f	Kodlar	f
Eğitsel oyunlar	58	Olumlu fikir edinme	1
		Hoşlanmak - sevmek - beğenmek	4
		Zevk verme	4
		Oyun sayesinde dersi sevmek	8
		Eğlenerek öğrenme- eğlenceli etkinlik	9
		Görevleri yerine getirme	1
		Kaybetmeyi öğrenme	1
		Bilişsel kazanım	5
		Daha güzel öğrenme	3
		Oyunu tüm derslerde görme isteği	1
		Katılıma istekli olma	7
		İlgi duyma	3
		Sosyalleşmesini sağlama	3
		Duygu gelişimi	2
		Bakış açısı oluşturma	1
		Yol gösterici	1
		Üretken olma	1
Analiz etme	1		
Değer	2		

Tablo 14 incelendiğinde öğrencilerle yapılan görüşmeler doğrultusunda öğrenci görüşlerinden elde edilen eğitsel oyunlar temasına ait bulgular mevcuttur. Tema incelendiğinde, olumlu fikir edinme (f:1), hoşlanmak - sevmek - beğenmek (f:4), zevk verme (f:4), oyun sayesinde dersi sevmek (f:8), eğlenerek öğrenme- eğlenceli etkinlik (f:9), görevleri yerine getirme (f:1), kaybetmeyi öğrenme (f:1), bilişsel kazanım (f:5), daha güzel öğrenme (f:3), oyunu tüm derslerde görme isteği (f:1), katılım gösterme (f:7), ilgi duyma(f:3), sosyalleşmesini sağlama (f:3), duygu gelişimi (f:2), bakış açısı oluşturma (f:1), değer (f:2), analiz etme (f:1) ve üretken olma (f:1) olmak üzere on dokuz eğitsel oyunlara ilişkin kodlamaların belirlendiği görülmektedir. Bu bağlamda öğrencilerle gerçekleşen görüşmelerde eğitsel oyunları ifade eden açıklamalar kaydettikleri belirlenmiştir. Yapılan görüşmelerde eğitsel oyunlarla ilgili toplam 58 örneğin verildiği görülmektedir.

Tablo 13'de ifade edilen eğitsel oyunlara ilişkin görüşmelerden örnekler şöyledir:

KSDE: "Oynanılan oyunlar hakkında çok olumlu fikirlere sahip oldum hem de çok hoşlandım."

KNÇ: "Çok beğendim."

KBSB: "sosyal bilgiler dersinin gelmesini sabırsızlıkla bekliyordum."

KİNA: "Ben sosyal dersini artık eskisinden daha çok seviyorum."

KNEA: "İlk defa sosyal dersinde bu kadar eğlendim."

"artık sosyal bilgiler denilince okulda oynadığımız oyunlar aklıma geliyor ve çok mutlu oluyorum" (Ö26-KNO).

KNEA: "öğretmenimizin yaptığı oyunlar hem eğlenceli hem de bilgilendiriciydi"

EMŞÜ: "çok eğlenceliydi üstüme düşen görevleri yerine getirmeye çalıştım."

KRNE: "katıldığım oyunların bazılarını kaybettim ama öyle de çok güzel bir üniteydi."

KŞB: "bazı oyunlar sayesinde birçok konu hakkında yeni bilgiler edindim ve de sosyal bilgiler dersine daha çok ilgi duydum."

KNB: "konuları daha iyi kavradım."

EHB: "Keşke her zaman oyun oynasak Mesut hoca'nın girdiği dersler ayrı bir güzel."

ECCG: "oynanılan oyunlar benim sosyal tarafımın gelişmesini sağladı."

ECCG: "önceden engelli bir insan gördüğümde bir insan gördüğümde sanki bizden değilmiş gibi bakıyordum ama onları rahatsız ettiğimi öğrendim ve çok üzüldüm."

ECCG: "İnsanlara karşı bakış açımı değiştirdi."

KNO: "Oyunlar sayesinde arkadaşlarımla ilk defa bir şeyler yaptım."

Öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin analizi sonucu çıkan değerlendirmelere göre eylem planının uygulamasının ardından öğrencilerin öğretimde kullanılan yönteme karşı olumlu tutum geliştirdikleri anlaşılmaktadır. Yapılan görüşmelerde öğrencilerin eğitsel oyunlarla ilgili yeterli ve amaca uygun örnekler verdikleri söylenebilir. Tablo 13'deki bulgulara göre, öğrenme sürecinde kullanılan yöntemin işlevsel olduğu ve öğretimi kolaylaştırdığı anlaşılmaktadır. Eğitsel oyunlar sayesinde eğlenerek öğrendikleri, istekli katılım gösterdikleri, Sosyal Bilgiler dersini sevdiği, dersten zevk aldığı ve derse karşı daha ilgili oldukları elde edilen bulgulardan anlaşılmaktadır.

Öğrenci görüşmeleri doğrultusunda ortaya çıkan geliştirilmesi hedeflenen değerler temasına ilişkin bulgular Tablo 15'de sunulmuştur.

Tablo 15. Görüşmeler Doğrultusunda Geliştirilmesi Hedeflenen Değerler Temasına Yönelik Öğrenci Görüşleri

Temalar	f	Kodlar	f
Geliştirilmesi hedeflenen değerler	51	Birden fazla rol alma	1
		Farklı tercihe saygı	2
		Farklı ırka saygı	6
		Farklı dine saygı	5
		Empati kurma	1
		Sorumlu birey	4
		Eşit özgürlük	5
		Özgürlük tanımı	1
		Haklarını öğrenme	1
		Uygulamalı farklılıklara saygı	2
		Farklılıklara saygıda hassasiyet	2
		Kendi çabasıyla üretme	1
		Hak gaspında yapılacaklar	1
		Engellilere saygı	2
		Karşı cinse saygı	2
		Sorumluluk kavramını genişletme	4
		Özgür olmak gerek	2
		Farklı dile saygı	1
		İnsan olduğu için sevmeye	1
		Farklı kültürlere saygı	1
Bahane bulmama	2		
Farklılıklar zenginliktir	3		

Tablo 15 incelendiğinde öğrencilerle yapılan görüşmeler doğrultusunda öğrenci görüşlerinden elde edilen geliştirilmesi hedeflenen değer temasına ait bulgular mevcuttur. Tema incelendiğinde, birden fazla rol alma (f:1), farklı tercihe saygı (f:6), farklı ırka saygı (f:6), farklı dine saygı (f:5), empati kurma

(f:1), sorumlu birey (f:4), eşit özgürlük (f:5), özgürlük tanımı (f:1), haklarını öğrenme (f:1), uygulamalı farklılıklara saygı (f:2), farklılıklara saygıda hassasiyet (f:2), kendi çabasıyla üretme (f:1), hak gaspında yapılacaklar (f:1), engellilere saygı (f:2), karşı cinse saygı (f:2), sorumluluk kavramını genişletme (f:4), özgür olmak gerek (f:2), farklı dile saygı (f:1), insan olduğu için sevmeye (f:1), farklı kültürlerle saygı (f:1), bahane bulmama (f:2), farklılıklar zenginliktir (f:3) olmak üzere yirmi iki geliştirilmesi hedeflenen değerlere ilişkin kodlamaların belirlendiği görülmektedir. Bu bağlamda öğrencilerle gerçekleşen görüşmelerde ürün dosyasını ifade eden açıklamalar kaydettikleri belirlenmiştir. Yapılan görüşmelerde geliştirilmesi hedeflenen değerlerle ilgili toplam 52 örneğin verildiği görülmektedir.

Tablo 15’de ifade edilen geliştirilmesi hedeflenen değerlere ilişkin görüşmelerden örnekler şöyledir:

EMŞÜ: *“bazen ders anlattık, bazen video çektik, bazen oyun oynadık. Bazen de rol aldım çok kısa zamanda çok şey öğrendim.”*

KSDE: *“farklı tercih, din, ırk gibi kişisel olmayan konulara saygı çerçevesinde davranma ve onların gözünden bakarak saygıyı anlayabilirsiniz.”*

EMŞÜ: *“artık daha sorumlu bir insan oldum.”*

KSDE: *“özgürlük her insan için aynıdır ve kendi özgürlüğü içerisinde yapılan davranışlardır.”*

KRNE: *“özgürlüklerimiz ve haklarımız ve daha birçok şey öğrendim.”*

EMŞÜ: *“farklılıklara ilgili video çektik bende oynadım. Farklı insanlara daha çok saygı duymam gerektiğini öğrendim.”*

EHB: *“Haklarımın gibi sorumluluklarım var. Karşılıklıdır.”*

ECG: *“Biz insanlar hayvanlar, bitkiler ortak yaşam alanına sahibiz ve bu ortak alanda birlikte yaşayabilmemiz için farklılıklarımıza saygı duymamız gerekir.”*

EMŞÜ: *“hoca olmadan video çektik .”*

EMŞÜ: *“haklarımız yendiğinde mahkemelere şikayet etmeyi öğrendim haklarımın olduğu gibi sorumluluklarımda vardır.”*

EHB: *“engellilere, konuşan arkadaşlarıma, kızlara, siyah yüzlü insanlara, konuşamayanlara saygı duymalıyım.”*

EHB: *“sorumlulukları hep ödev olarak bilirdim. Şimdi büyüdüğümde askere gitmenin, anaya bakmanın ödevim olduğunu anladım.”*

KNO: *“Yaptığımız videoda ve ürün dosyası sayesinde oda toplamak dışında bir sorumluluk sahibi oldum.”*

EHB: *“Dinim, hayatım, düşüncelerim ne olursa olsun söylemeliyim, söyleyeceğim.”*

KNÇ: *“Bana ırk, dil, cinsiyet ayrımının güzel bir hareket olmadığını ve bundan sonra her konuda tarafsız ve ayırım yapmaksızın eşit bir şekilde davranmada etkili oldu.”*

KŞB: *“farklı din, farklı ırk her ne olursa olsun insanlara saygı göstermem gerektiğini öğrendim.”*

KZB: *“farklı din, ırk, gelenek ve kültürlerle saygı duymayı öğrendim.”*

KNEA: *“sorumluluğunda kendi yaptıklarımın üstlenmem gerektiğinin farkına vardım.”*

KNÇ: *“Mesela zamanında ödev yapmayı ya da yaptığım hataları başkalarına suçunu atmadan üstlenmem gerektiğini öğretti .”*

KNEA: *“Farklılıklar insanları uzaklaştırması yerine yakınlaştırılmasını anladım.”*

Görüşmelerden elde edilen verilerin analizi sonucu çıkan değerlendirmelere göre eylem planlarının uygulanmasının ardından öğrencilerde hedeflenen değerlerin geliştiği ve hedeflenen değerlere yönelik verdikleri örneklerin yeterli ve amaca uygun olduğu söylenebilir. Tablo 14’deki bulgulara göre, farklılıklara saygı değerinin alt boyutlarına yönelik örnekler verildiği anlaşılmaktadır. Yine aynı tablodaki bulgulardan hareketle, sorumsuzluklarına bahane bulmamaları gerektiğini, haklarını öğrendiğini, sorumlu bir birey olması gerektiğini, sorumluluğun alanın daha geniş olduğunu belirten ifadeler sarf etmişlerdir.

Araştırmanın tamamını gözetleme fırsatı elde eden Sosyal Bilgiler öğretmeni uygulama sonunda, öğrencilerin kendi başlarına farklılıklara saygı değerine yönelik hazırladıkları ve sundukları videoya vurgu yapmış ve memnuniyetini dile getirmiştir. Ayrıca sınıfta dışlanmış ve birbirlerine karşı mesafeli olduğunu düşündükleri öğrencilerin istekli bir şekilde aynı grupta yer almasına ve farklı bir

fikre tahammül edemeyen çocukların “ben dili” cümleleri kurarak iletişime geçtiklerini belirtmiştir. Eğitsel oyunların dolaylı yönden özgürlük değerine katkı sağladığını, öğrencilerin düşüncelerini söylemelerini, oyunlara katılmak için istekli davrandıklarını, herkesin eşit olduğunu öğrenmesini, kendi başlarına karar vermesini, haklarını öğrenmesini ve hak ihlallerinde ne yapmaları gerektiğini öğrenmelerini gibi ölçütleri öne sürerek özgürlük değerinin öğrencilerde geliştiğini düşünmektedir. En çok geliştirilen değer sorumluluk olduğunu ve somut yaşantıları örnekleyerek öğrencilerde oluşan sorumluluk bilincini betimlemeye çalışmıştır. Sosyal Bilgiler öğretmenin gözüyle çalışma ele alındığında, araştırmanın sonunda öğrencilerin farklılıklara saygı, özgürlük ve sorumluluk değerlerini sergiledikleri, değerlerin geliştiğine dair emarelerin ortaya çıktığı, hatırdan kalma süresini uzattığı, öğrencilerin derse karşı olan ilgilerinin arttığı, öğrenilenlerin pekiştirildiği ve iletişimlerinin güçlendiği ortaya çıkmaktadır.

Araştırmacının uygulama süreci içinde aldığı notlardan hareketle, öğrencilerin işbirliğine dayalı eğitsel oyunlarda birbirleriyle anlaşabildikleri, farklılıklar ve engellilere yönelik farkındalık oluşturma amacıyla eylemler sergiledikleri, olumlu ilişkilerde iletişimin farkına vardıkları gözlemlenmiştir. Eğitsel oyunlarda özgürce fikirlerini beyan ettikleri, kendi iradelerine göre kararlar verdiği, kimsenin baskısı altında kalmadan eğitsel oyunlara katılım gösterdiği ve özgürlüğün alt boyutlarına yönelik söylemlerin dile getirildiği gözlemlenmiştir. Öğrencilerin verilen sorumlulukları zamanında yerine getirdiği, kendi isteğiyle etkinliklere katıldığı, etkinlik tasarlayıp uyguladığı, olumsuzluklarda bahanelere sığınmadığı gözlemlenmiştir. Araştırmacının gözüyle çalışma ele alındığında, araştırmanın sonunda öğrencilerin farklılıklara saygı, özgürlük ve sorumluluk değerlerini sergiledikleri ve hedeflenen değerlerde olumlu yönde değişimlerin olduğu görülmektedir.

Genel olarak araştırmayla birlikte öğrencilerde hedeflenen değerlerin geliştiği, öğrencilerin derse karşı olumlu tutumlarının oluştuğu, öğrencilerin daha istekli ve etkin derse katıldıkları, öğrenme sürecinde kullanılan yöntemin amacına uygun olduğu, öğrencilerin duyuşsal ve psiko-motor becerilerinin geliştiği, öğrencilerin hedeflenen değerleri gündelik hayatta sergiledikleri ve farkındalıkları oluştuğu söylenebilir.

3. Tartışma ve Sonuç

4.1. Tartışma

Bu araştırmada eğitsel oyunlarla yoğunlaştırılmış bir öğretim merkeze alınarak Sosyal Bilgiler derslerinde farklılıklara saygı, özgürlük ve sorumluluk değerlerinin nasıl geliştirilebileceği ve süreçte ne tür sorunlarla karşılaşılacağı belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonuçları, eğitsel oyunlarla yoğunlaştırıldığı bir öğretimin öğrencilerin farklılıklara saygı, özgürlük ve sorumluluk değerlerini geliştirmede katkısı olduğu ortaya çıkarmıştır. Bu doğrultuda, öğrencilerin geliştirilmesi hedeflenen değerlerine ilişkin hazırlanan eğitsel oyunlarda eylem öncesi ve eylem sonrasında belirtilen örneklerde çeşit ve nitelik bakımından dikkat çektiği saptanmıştır. Yine aynı şekilde, farklı ölçme araçları ile ölçülen farklılıklara saygı, özgürlük ve sorumluluk değerleri gelişim puanlarının eylem planı sonrasında arttığı belirlenmiştir.

Programda öğrenme alanlarının ünite olmadığı, her öğrenme alanının farklı sınıf seviyelerinde farklı isimlerle üniteye dönüştürülebileceği dikkate alınması istenilmiştir (MEB, 2017). Bu doğrultuda geliştirilmesi hedeflenen değerlerin programdaki yeri ünite bazında değil de öğrenme alanı bazında taratılmıştır. Bu tarama sonucunda farklılıklara saygı, özgürlük ve sorumluluk değerlerinin aynı anda bulunduğu tek öğrenme alanının 7. sınıf “Birey ve Toplum” öğrenme alanı olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu öğrenme alanında doğrudan kazandırılmak istenen değer de farklılıklara saygı değeridir. Bu sebepten dolayı çalışmanın tüm faaliyetleri 7. sınıf “Birey ve Toplum” öğrenme alanı üzerine organize edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, bu öğrenme alanını destekleyici sınanmış etkinlikler hazırlanmış ve uygulamasına yönelik eğitsel oyunların etkililiği ortaya konulmuştur.

Güncellenen Sosyal Bilgiler öğretim programının yapısına bakıldığında öğrenme alanlarında bilgiyi aktarmanın yanında beceri ve değer aktarmayı da amaçlamış ve diğer programlara nazaran daha da

önemsendiği görülmektedir. Bu doğrultuda, “*Millî değerleri temel alarak ve evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeyi*” öğretim programının genel amaçları arasına almıştır. Bu çalışmada manevi değerler esas alınarak farklılıklara saygı ve özgürlük gibi evrensel değerler benimsenmeye çalışılmıştır. Programda da istenildiği gibi gerçek hayattaki problemlerle karşılaştırılarak sosyal problemlere ilişkin yansıtıcı düşünceleri sağlanılmıştır. Güncellenen Sosyal Bilgiler programında değer ve beceriler kazanımlarla ilişkilendirilmesi istenilmiştir. Bu çalışmada da tasarlanan eğitsel oyunlar belirlenen ölçütlerle ilişkilendirilmiş ve eğitsel oyunların planlarında detaylı olarak sunulmuştur. 2017 Sosyal Bilgiler öğretim programında kavram öğretimine ve bu kavramların gerçek hayatla ilişkilendirilmesine ayrı bir önemiyet vermiştir. Bu bağlamda çalışmada değerlendirmeye yönelik hazırlanan testlerde kavram olarak bilmesi ve güncel hayatta uygulamasına yönelik maddeler konulmuştur.

Öztürk (2018) çalışmasında, engelli bireylere saygı boyutunda yapılan gözlem ve görüşmelere dayanarak öğrencilerin daha önce ifadelerinde kullandığı kırıci sözcükleri kullanmayı tercih etmeyecekleri sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca engelli bireylerin yaşadıkları zorluklara yönelik farkındalıkların oluştuğunu belirtmiştir. Erdoğan ve Baş (2018) çalışmalarında, çocuk edebiyatı ürünlerinden yararlanarak yaratıcı drama yöntemiyle özel gereksinimli birey farkındalığının kazandırılmasını amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda, çocukların tamamında farklılık ve engel durumunu fark etmede puan artışının olduğu görülmüştür. Bu çalışmada da, uygulatılan etkinliklerinden elde edilen sonuçlara göre öğrencilerde engellilere karşı hassasiyet oluşmuş ve bu amaca yönelik eylemler gerçekleştirmiştir. Bu bağlamda araştırma sonuçlarının birbiriyle uyumlu olduğu söylenebilir. Aktın, Karakaya, Türk ve Aslan (2015) çalışmalarında, çocukların kendi kültürleri ve farklı kültürlere ait bir unsuru öğrenmesinde kendi deneyimleri, bilgi iletişim teknolojisi ve kendi yakın çevresinin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sınıf içerisinde çocukların farklı kültürlere ait renkli sunumlar, oyunlar ve drama ile farklı kültürel rolleri uygulama ve farklı kültürden bireylerin yaşantısını anlama fırsatına ulaştıkları görülmüştür. Bu çalışmada da araştırmacı bizzat öğretime dâhil olup yaptığı gözlemlerin sonucu ve süreç içerisinde elde ettiği sonuçlardan hareketle öğrencilerin eğitsel oyun gibi bizzat deneyim yaşadığı etkinliklerle farklılıklara saygı değerine karşı olumlu tutumların ve farkındalıkların oluştuğu sonucu ortaya çıkmıştır. Akyıldız (2015) çalışmasında, öğretmenlerin tutum kazandırmada geleneksel aktarmacı rollerini sürdürmeleri, öğrencilerin hak ve özgürlüklere saygı yönünde demokratik tutum ve davranışlar geliştirememesinin bir nedeni olarak görmüştür. Bu çalışmada öğrenme-öğretme sürecinde eğitsel oyunların yöntem olarak tercih edilmesiyle öğrencilerin merkezde olması sağlanmış ve öğretmenin aktarmacı rolleri ikinci plana atılmıştır. Tasarlanan eğitsel oyunlar öğrencilerin değerleri davranış haline getirmesini ve gündelik hayatta sergilemesini amaçlamıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlar bu amacın gerçekleştirdiğini destekler niteliktedir. Kaplanlı (2018) çalışmasında, başarılı öğrencilerin sorumluluk düzeylerinin yüksek olmasıyla beraber okula daha çok bağlandıkları ve okuldan doyum aldıkları sonucunu elde etmiştir. Bu çalışmada da eğitsel oyunlara aktif ve istekli katılım gösteren öğrencilerin derse karşı tutumlarının arttığı ve okula daha çok ilgi gösterdikleri elde edilen önemli sonuçlardandır. Butler’ın (2013) çalışmasında, oyun içerisine ahlaki ilkeleri katmak üzerinde durmuştur ve sonucunda eğitsel oyunların çocuklarda kuralları oluşturduğu ve bazı ahlaki ilkelerini sorguladıkları gözlemlenmiştir. Bu çalışmada elde edilen sonuçlardan hareketle, öğrencilerin eğitsel oyunlarla farklılıklara saygı ve özgürlük değerlerini sorguladıkları ve oynanılan eğitsel oyunlar sayesinde kuralları uygulayarak sorumluluk değerinin geliştiği ortaya çıkmıştır. Öztürk (2018) çalışmasında, eylem süreci boyunca öğrencilerin farklı öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılması, yapılandırmacı eğitim anlayışının temelinde yer alan güncel yaşam ile dersin bütünleştirilmesi ve bilgiyi öğrencinin kendi yolları ile derinlemesine öğrenmesinin sağlanması sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde bu araştırmada da farklı bir yöntem olarak eğitsel oyunlar düşünülmüş ve yapılandırmacı eğitimin öngördüğü gibi güncel yaşamla dersi birleştirilmiş ve elde edilen sonuçlardan hareketle öğrencilerin kendi yollarıyla derinlemesine öğrendikleri gözlemlenmiştir. Demir ve Özdemir’in (2013) çalışmasında, Hacivat ve Karagöz oyunlarının değer eğitiminde kullanılmasına ilişkin bir temel kaynak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmaya sonucunda

değerler eğitimi açısından gölge oyunlarının çok etkili metin örneklerine sahip oldukları belirtilmiş ve ortaokullarda değer aktarımı noktasında temel kaynakların arasında yer alması gerektiği vurgulanmıştır. Değer aktarımı bağlamında araştırma sonuçlarının birbiriyle uyumlu olduğu söylenebilir. Araştırmaların sonucunda, temel kaynak olarak değerlendirilebileceği düşünülen gölge oyunları gibi eğitsel oyunlarda öğrenme-öğretme sürecinde temel yöntemlerden biri olarak değerlendirilebilir. Bozkurt (2017) çalışmasında, çocuk oyunlarının değerler eğitimi üzerindeki etkisini belirlemeye çalışmıştır. Bu çalışmada ölçek olarak vignetteler ve gözlem formları kullanılmıştır. İşbirliği, saygı, sorumluluk, özgüven değerlerini geliştirmeye yönelik mendil kapmaca, yakan top, yedi kiremit ve altın bilezik oyunları tasarlanmış ve oynanmıştır. Gözlemlerden elde edilen verilerin analizi sonucunda çalışma grubunun değerleri daha fazla sergiledikleri anlaşılmaktadır. Araştırmada sonucunda, oyunlar değerler ile yoğunlaştırıldığında çocuklara değerlerin öğretilebileceği ve öğrendikleri değerlerin ise kalıcı olabileceği ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada ise çocuk oyunları yerine eğitsel oyunlar öğrenme-öğretme sürecinde yöntem olarak kullanılmış ve değerler eğitimi üzerindeki etkililiği test edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, farklılıklara saygı, özgürlük ve sorumluluk değerlerini geliştirmesi, bilginin hatırdan kalma süresini uzatması, derse karşı olumlu tutumların oluşturması gibi konularda katkı sağladığı ortaya çıkmıştır. İki çalışmada da öğretimlerde oyunların yöntem olarak kullanılmasının değerleri geliştirdiği görülmüştür.

Araştırmada, öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlikler yapılmış ve elde edilen sonuçlardan hareketle olumlu dönütlerin alındığı tespit edilmiştir. Bu amaç doğrultusunda gerçekleştirilen etkinliklerin uygulamasında bazı sorunlar yaşanmıştır. “müzik dursun sen söyle” oyununda öğrencilere yapılandırıcı eğitim anlayışına uygun özdeyiş yorumlamaları istenilmiştir. Lakin öğrencilerin çoğunluğu özdeyişleri yorumlarken zorlandıkları tespit edilmiştir. “Kumanda sensin” oyununda ise öğrencilere sınırsız yetkiler verilmiştir. Bu yetkiler kapsamında öğrenciler kendi başlarına senaryo bulmuş, senaryoyu amaca yönelik uyarlamış, senaryoyu canlandırmış ve oyunu yönetmişlerdir. Araştırmacı bu oyununda öğrencilerin eylemlerine ve söylemlerine hiçbir şekilde müdahale etmemiştir. Öğrencilerin doğru senaryoyu bulamadıkları, oyunu yönetemedikleri ve zamanında oyunu sergileyemedikleri görülmüştür. Öğrencilere yetki verildiğinde öğretmen müdahale etmese bile tüm aşamalarından haberdar olması gerektiği sonucuna varılmıştır. Ha keza “yaşayan eller” oyununda seçilen öğrencilerin yorum gücünün zayıf olması, süre planlamasında sorunların yaşanması ve sınırlı sayıda öğrencinin katılması gibi sebeplerden ötürü öğrencilerin derste sıkıldığı gözlemlenmiştir. Böylelikle zor oyunlarda öğrenci seçimine dikkat edilmesi gerektiği ve imkân varsa tüm sınıfın katılacağı oyunların seçilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Alanyazın taraması sonucu değerler eğitiminde eğitsel oyunların etkililiğine yönelik çalışmanın çok az olduğu görülmektedir. Bu çalışma alana değerler eğitiminin yeni bir yöntemle etkililiğini test etmesi bakımından daha değerli ve anlamlı hale gelmiştir ve diğer çalışmalara öncülük edeceği düşünülmektedir.

4.2. Sonuç

- Eylem süreci boyunca gerçekleştirilen eğitsel oyunlar aracılığıyla farklılıklara saygı, özgürlük ve sorumluluk değerlerinin alt boyutlarına yönelik örneklerde çeşit ve nitelik bakımından gelişmelerin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Katılımcıların görüşleri doğrultusunda elde edilen bulguların sonucunda öğrencilerde farklılıklara saygı, özgürlük ve sorumluluk değerlerinin geliştiği tespit edilmiştir.
- Araştırmanın sonucunda, eğitsel oyunlar kullanılarak gerçekleştirilen Sosyal Bilgiler öğretiminin öğrencilerde farklılıklara saygı, özgürlük ve sorumluluk değerlerine dair algılarındaki gelişime katkı sağladığını görülmüştür.
- Eylem süreci öncesi 4 (%15,38) öğrenci farklılıklara saygı değerini günlük hayatında sergilediğini belirtirken araştırmanın sonunda bu sayı 19 (% 73) 'a çıkmıştır.

- Eylem süreci öncesi 6 (%23) öğrenci özgürlük değerini günlük hayatında sergilediğini belirtirken araştırmanın sonunda bu sayı 21 (%80,77) 'e çıkmıştır.
- Eylem süreci öncesi 15 (%57,69) öğrenci sorumluluk değerini günlük hayatında sergilediğini belirtirken araştırmanın sonunda bu sayı 26 (%100)'a çıkmıştır.
- Eylem öncesi farklılıklara saygı değerine yönelik sınıfın ortalaması 3,42 iken eylem sonrasında sınıfın ortalaması 4,62 çıkmıştır. Araştırmayla birlikte sınıfın farklılıklara saygı değerine yönelik ortalamasında 1,20 artış olduğu görülmektedir.
- Eylem öncesi özgürlük değerine yönelik sınıfın ortalaması 3,54 iken eylem sonrasında sınıfın ortalaması 4,77 çıkmıştır. Araştırmayla birlikte sınıfın özgürlük değerine yönelik ortalamasında 1,23 artış olduğu görülmektedir.
- Eylem öncesi sorumluluk değerine yönelik sınıfın ortalaması 4,42 iken eylem sonrasında sınıfın ortalaması 5,0 çıkmıştır. Araştırmayla birlikte sınıfın sorumluluk değerine yönelik ortalamasında 0,58 artış olduğu görülmektedir.
- Wilcoxon sıralı işaretler testi sonucunda, 20 öğrencide farklılıklara saygı değerinde, 18 öğrencide özgürlük değerinde ve 11 öğrencide sorumluluk değerinde pozitif gelişmelerin olduğu ortaya çıkmıştır.
- Eğitsel oyunların değer kazandırmadaki katkısının araştırıldığı bu çalışmada sorunun çözümüne yönelik somut etkinlik planlarının sunulması sonucunda, soyut boyuttaki değerlerin kazandırılmasını kolaylaştırdığı ortaya çıkmıştır.
- Eğitsel oyunların bir eğitim aracı olarak kullanılması sonucu; öğrencilerin eğlenerek öğrendiği, derse olan ilgilerini artırdığı ve yaşantı geçirerek öğrenmesini sağladığı ortaya çıkmıştır.
- Eğitsel oyunlarla yoğunlaştırılmış öğretimlerin sayesinde; öğrencilerin birden fazla duyu organını harekete geçirerek daha kalıcı öğrenmelere zemin hazırladığı ve öğrencilerin öğrenme sürecinde daha etkin oldukları tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, eğitsel oyunlarla yoğunlaştırılan öğretimin öğrencilerin farklılıklara saygı, özgürlük ve sorumluluk değerlerini geliştirmede olumlu katkısı olduğu ve bu değerleri günlük hayatta sergiledikleri görülmüştür.

Eğitsel oyunlarla yoğunlaştırılmış ve ürün dosyasıyla desteklenmiş öğretimin öğrenme ve öğretme sürecine olumlu etkileri olduğu görülmüştür. Bu çerçevede yürütülen Sosyal Bilgiler derslerinin; farklılıklara saygı, özgürlük ve sorumluluk değerlerini geliştirmesi, bilginin hatırdan kalma süresini uzatması, derse karşı olumlu tutumların oluşturması gibi konularda katkı sağladığı söylenebilir. Bu araştırmadan hareketle, değer eğitimi dersi veren öğretmenlerin öğretme ve öğrenme sürecinde eğitsel oyunları değerlendirmeleri önerilir. Eylem öncesi öğrencilerin özgürlük ve sorumluluk değerlerine yönelik mevcut durumunu belirleme amaçlı yapılan etkinliklerde bu değerlerin sergilemesine yönelik ciddi eksiklerinin olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada bu eksiklikler giderilmeye çalışılmıştır. Bu değerlerin gündelik hayatta sergilemesine yönelik öğrenme ortamları düzenlenebilir, etkinlikler tasarlanabilir ve bu hedefe ilişkin çalışmalar artırılabilir.

Kaynakça

- Aktın, K., Karakaya, M., Türk, Z., Aslan, Y. (2015). *Okul Öncesi Dönemde Farklı Kültürlerin Öğretimine Yönelik Uygulamalı Bir Çalışma. Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 258-257.
- Akyıldız, S. (2015). Hak ve Özgürlüklere Saygı Değerini Kazandırmada Sosyal Bilgiler Öğretmenlerince Yapılan Etkinlikler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24 (3), 1271-1288.
- Arslan Parlak, E. (2011). *Ortaöğretim Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Müfredatında Ahlak Ve Değerler Eğitimi*. Yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Başarı, F. (2018). *Tema-Temelli Yaklaşım Dayalı İngilizce Öğretimiyle Öğrencilerin Dil Becerilerini ve Küresel Konulara İlişkin Farkındalıklarını Geliştirmeye Yönelik Bir Eylem Araştırması*. Doktora tezi. Çukurova Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.

- Bozkurt, E. (2017). *Çocuk Oyunları ile Değerler Eğitimi*. Doktora tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitimi Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Boztaş, M.(2013). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Hak ve Özgürlüklere Saygı Değeri Kazanımında Örnek Olay İncelemesi Yönteminin Etkisi*. Atatürk Üniversitesi. Eğitim Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Butler, J. (2013). Situating Ethics in Games Education. *Canadian Journal of Education*, 36(4), 93-114.
- Çalışkan, H., Yıldırım, Y. (2018). 2005 ile 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarındaki Değerlere ve Değerler Eğitime İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Journal of Multidisciplinary Studies in Education*, 1(1), 7-23.
- Çelik, Ö. (2016). *Disiplinlerarası Yaklaşımla Değer Öğretiminde Yaratıcı Drama Yönteminin Kullanılması*. Doktora tezi. Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Demir, T., Özdemir, B. (2013). Türkçe Eğitiminde Karagöz/Gölge Oyunları İle Değer Öğretimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 57-89.
- Erdem-Zengin, E. (2014). *Yöntem Olarak Yaratıcı Drama Kullanımının İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Değerlere Etkisi*. Yüksek lisans tezi. Niğde Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Niğde.
- Eren, S. (2015). *Öyküleştirme Yöntemine Dayalı Eğitimin Beş Yaş Çocuklarında Farklılıklara Saygı Kazanımına Etkisinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Gündüz, M. (2014). *İlköğretim 3. Sınıf Hayat Bilgisi Dersinde "Sorumluluk" Değerinin Proje Tabanlı Öğrenme Yaklaşımı İle Öğretiminin Akademik Başarı ve Tutuma Etkisi*. Doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kaplanlı, B. (2018). *İlkokul Öğrencilerinin Sorumluluk Düzeylerinin Okula Bağlama ve Okul Doyumu Bakımından İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Sakarya.
- Kapkın, B. (2018). *Etkin Temelli Değerler Eğitimi Programının 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Bilgilerine Etkisinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi. İnönü Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Malatya.
- Karatay, H. (2007). Dil Edinimi ve Değer Öğretimi Sürecinde Masalın Önemi ve İşlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(3), 463-475.
- Kasapoğlu, H. (2013). Okulda Değerler Eğitimi ve Hikayeler. *Milli Eğitim Dergisi*, 198, 97-109.
- Kınacı, M.K. (2018). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitime ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Programında Yer Alan Değerlere Yönelik Görüşleri*. Yüksek lisans tezi. Fırat Üniversitesi. Eğitim Bilimler Enstitüsü. Elazığ.
- MEB. (2017). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4,5,6 ve 7. Sınıflar)*. <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686SOSYAL%20B%C4%B0LG%C4%B0LER%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf> (Alındığı tarih 21.01.2019).
- Meer, F. (1999). The Global Crisis A Crisis Of Values And The Domination Of The Weak By The Strong. *Journal Of Human Values*, 5, 65- 74.
- Mills, G. E. (2003). *Action Research: A Guide For The Teacher Educator*. Columbus, OH: Merrill.
- Özen, Y., Güteryüz, K., Bulut Özen, H. (2012). İlköğretim 1-3 Sınıf Hayat Bilgisi, 4-5 Sınıf Sosyal Bilgiler Dersindeki Değerler Ve Değerler Eğitiminin İncelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(4), 277- 286.

- Öztürk, İ. H. (2012). Tarih Öğretmeni Eğitiminde Eylem Araştırması Yaklaşımının Kullanılması: Bir Model Önerisi. *TUHED*, 1(1), 99-115.
- Pehlivan, H. (1997). *Örnek Olay ve Oyun Yoluyla Öğretimin Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrenme Düzeyine Etkisi*. Doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Sezer, T. (2008). *İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Sorumluluk Değerinin Öğretimine İlişkin Öğretmen Görüşleri*. Yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Şen, Ü. (2007). *Milli Eğitim Bakanlığının 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yoluyla Türkçe Eğitiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Taylor, M. (2002). *Action research in workplace education: A handbook for literacy instructors*. Ottawa, ON: Partnerships in Learning.
- Thornberg, R. (2008). The lack of Professional Knowledge in Values Education. *Teaching and Teacher Education*, 24, 1791-1798.
- Yalar, T. (2010). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Değerler Eğitiminin Mevcut Durumunun Belirlenmesi ve Öğretmenlere Yönelik Bir Program Modülü Geliştirme*. Doktora tezi. Mersin Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Mersin.
- Yarar Kaptan, S. (2015). *İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Hoşgörü Değerinin Karma Yaklaşımına Dayalı Bilgisayar Destekli Etkinliklerle Öğretimi*. Doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Yılmaz, R. (2017). *Ortaokul Sosyal Bilgiler Eğitiminde Safahat'ın Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Konya.
- Yılmaz, M. (2014). *Değerler Eğitimi ve Okul Etkinlikleri*. İstanbul: Dem Yayıncılık.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (9. Basım)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.